

VIDAS GARLIAUSKAS

HORTUS LATINUS
PARS QUARTA

Classis octava

VIII klasikinės gimnazijos klasei

Vilnius

MMXIX

PARS PRĪMA

Textī Latīnī

I. Victōria in Circō Maximō. Praesēns indicātīvī āctīvī

Hodiē Aulus in Circō Maximō est; nam ibi lūdī sunt. Ubi Gāius amīcus est? Aulus diū expectat. Tandem amīcus adest. Subitō populus clāmat: „Avē, senātor!“ Mārcus Aquīlius Flōrus senātor adest. Etiam Aulus et Gāius clāmant: „Avē, senātor!“ Nunc populus tacet, portae patent, equī et agitātōrēs accedunt. Dēnique equī in carceribus stant, senātor sīgnum dat, equī currunt. Populus surgit et clāmat. Etiam Aulus et Gāius surgunt. Tum Aulus gaudet: „Syrus victor est!“ Sed Gāius dicit: „Etiam equī victōrēs sunt.“

Sententiae. Vincit omnia vērītās. Victōria Phyrri.

Vocābula

accedō, cessī, cessum, cedere prieti, priartinti	expectō, āvī, ātum, āre laukti	senātor, ōris <i>m</i> senātorius
adsum, a, –, adesse būti	faciō, fēcī, factum, facere daryti	sīgnum, ī <i>n</i> ženklas
agitātor, ōris <i>m</i> lenktynininkas	gaudeō, gāvīsus sum, gaudeō džiaugtis (<i>verbum dep.</i>)	stō, stefī, statum, stāre stovėti
aveō, avēre sveikinti	ibi kur	subitō staiga
carcer, eris <i>m</i> starto vieta	lūdī, ōrum <i>m</i> žaidynės	surgō, surrēxī, surrectum, surgere keltis
clāmō, āvī, ātum, āre šaukti	morbus, ī <i>m</i> liga	tandem pagaliau
currō, cucurrī, cursum, currere bėgti	nam nes	taceō, tacuī, tacitum, tacere tylėti
dēnique pagaliau	nunc dabar	ubi ten
dō, dedī, datum, dare duoti	omnis, e visas; kiekvienas	vērītās, ātis <i>f</i> tiesa
diū ilgai	pateō, patuī, patere būti	victor, ōris <i>m</i> nugalėtojas
equus, ī <i>m</i> arklys	atviram, atidarytam; tęstis	videō, vīdī, vīsum, videre matyti
etiam taip pat	Phyrus, ī <i>m</i> Pīras, karalius	vincō, vincere nugalėti
	porta, ae <i>f</i> vartai	

II. Sententiae. Imperātīvus et īnfīnītīvus praesentis āctīvī. Prōnōmen

Ille hodiē, ego crās. Ille terrārum angulus mihi rīdet. (Horātius) Is pater est, quem nūptiae dēmōnstrat. (Dīgesta) Id est. (i. e.) Idem. Idem duo faciunt, nōn est idem. Idem nōn semper idem. Idem per idem. Eiusdem farīnae. (Seneca) Eī morbō nōmen sunt avāritia. (Cicero) Eius est perīculum, cūius est commodum. Eō nōmine. Eōdem pōculō bibere. (Cicero) Ex hōc numerō est. (Cicero) Fābula dē tē est. Fide, sed cuī, vidē! Vide īnfrā. (v. i.) Vidē suprā. Verte. Rēgnat populus.

Tarptautiniai žodžiai: **agitātorius** – agituojantis žmogus; **demonstruoti** – daryti demonstraciją; viešai rodyti filmus, madās, bandymus; **fābula** – iš eilės išdėstyti epinio kūrinio įvykiai.

Vocābula

angulus, ī <i>m</i> kampas, kertė	kojimas	populus, ī <i>m</i> tauta; žmonės
avāritia, ae <i>f</i> godumas, gobšumas	faciō, fēcī, factum, facere daryti	regnō, āvī, ātum, āre karaliauti
bibō, bibī, bibere gerti	farīna, ae <i>f</i> miltai	rīdeō, rīsī, rīsum, rīdere juoktis
commodum, ī <i>n</i> patogumas; nauda, pelnas	fidō, fidere tikėti	sed bet
dē <i>su abl.</i> apie	īnfrā <i>adv.</i> po apačioje	semper visada
dēmōnstrō, āvī, ātum, āre (pa)rodyti	morbus, ī <i>m</i> liga	suprā <i>adv.</i> viršuje
dīgesta, ōrum <i>n</i> digėstai	nōmen, inis <i>n</i> vardas	vertō, vertī, versum, vertere versti
crās rytoj	nūptiae, ārum <i>f</i> vestuvės, santuoka, vedybos	videō, vīdī, vīsum, videre matyti
fābula, ae <i>f</i> pasakėčia; pasaka	numerus, ī <i>m</i> skaičius	
	pōculum, ī <i>n</i> taurė	

III. Dē Germāniā et Germānīs antīquīs. Imperfectum indicātīvī actīvī

Germānia antīqua in mediā Eurōpā erat. Germānī trāns Rhēnum incolēbant. In Germāniā silvae magnae erant, plēnae bestiīs ferīs. Praecipuē magna Hercȳnia silva erat. Hercȳnia silva ferē ā Rhēnō ad terram Dācōrum patēbat. Incolae Germāniae antīquae bellicōsī erant. Virīs Germānōrum figūra magna capillīque longī et flāvī erant. Fēminae pulchrae et probae, liberī autem Germānōrum rōbustī et impigrī erant. Oppida Germānīs antīquīs nōn erant: Germānī in silvīs magnīs habitābant. Gladiī, scūta et hastae arma Germānōrum erant. Membra virōrum Germānōrum magna et rōbusta, animī autem dūrī et asperī erant.

Vocābula

animus, ī m siela, dvasia	dalas	membrum, ī n sąnarys
arma, ōrum n giūklai	flāvus, a, um geltonas	oculus, ī m akis
asper, era, erum šiurkštus	Gallicus, a, um gālų	oppidum, ī n miestas
autem tačiau	habeō, habuī, habitum,	pateō, patuī, patēre tęstis
bellicōsus, a, um karingas	habēre turėti	plēnus, a, um pilnas
bellum, ī n karas	habitō, āvī, ātum, āre gy-	praecipuē ypač
bestia, ae f žvėris	venti	probus, a, um doras
capillus, ī m plaukas; plau-	hasta, ae f ietis	Rhēnus, ī m Reinas
kai	Hercȳnia silva Hārco	rōbustus, a, um tvirtas
dūrus, a, um kietas, tvirtas	miškas	scūtum, ī n skydas
Dācī, ōrum m dākai	impiger, gra, grum veiklus	sum, , -, esse būti
ferē beveik	incolō, coluī, cultum, co-	videō, vīdī, vīsum, vidēre
ferus, a, um laukinis	lere gyventi (kamė)	matyti
figūra, ae f išvaizda, pavi-	liberī, ōrum m vaikai	vir, virī m vyras

IV. Servī et dominī. Accūsātīvus cum īnfinītīvō. Griežto draudimo konstrukcija

Titus dominus est. Titō uxor Lūcia est. Lūcia domina est. Titō et Lūciae multī servī sunt. Dominus servōs ad sē vocat. Titus servōs labōrāre iubet. „Syre, ē fluvio aquam apportā!“ „Paula, in coquīnam venī et cēnam nōbīs parā!“ Titō filius Mārcus est. Mārcus Syrum ire videt. Mārcus vocat: „Syre, quō venīs?“ „Ad fluvium! Aquam portāre dēbeō“, – respondet servus. „Tēcum ad fluvium venīre cupiō“, – dicit Mārcus. „Mēcum nōlī ire“, – monet servus. Pater Titus Mārcum ad fluvium venīre prohibēbat. „Ad fluvium nōlī ire!“ – Titus Mārcō saepe dīcēbat. Servus dominō paret. Mārcus maestus est, sed paret.

Vocābula

apportō, āvī, ātum, āre	invītō, āvī, ātum, āre	tum, hibēre sulaikyti, drausti
atnešti	kviesti	respondeō, respondī, respōn-
cēna, ae f pietūs	iubeō, iussī, iussum,	sum, respondēre atsakyti
coquīna, ae f virtuvė	iubēre liepti; įsakyti	saepe dažnai
cupiō, cupīvī, cupitum,	labōrō, āvī, ātum, āre	sed bet
cupere geisti, trokšti	dirbti	servus, ī m vergas; tarnas
dēbeō, dēbuī, dēbitum, de-	maestus, a, um liūdnas	sub su abl. po
bēre privalėti, būti skolingam	moneō, monuī, moni-	super su acc. virš
dīcō, dīxī, dictum, dīcere	tum, monēre priminti;	timeō, timuī, -, timēre bijoti;
sakyti	įspėti	gerbti
domina, ae f ponija; šeimi-	multus, a, um daug	uxor, ōris f žmona
ninkė	pater, patris m tėvas	veniō, vēnī, ventum, venīre
dominus, ī m viešpats, po-	pareō, paruī, -, parēre	ateiti, atvykti
nas; šeimninkas	portō, paruī, -, parēre	videō, vīdī, vīsum, vidēre
filius, ī m sūnus	portō, āvī, ātum, āre	matyti
fluvium, ī n upė	nešti	vocō, āvī, ātum, āre šaukti;
eō, īi, itum, ire eiti	prohibeō, hibūi, hibi-	kviesti

V. Dē Graecōrum et Rōmānōrum deīs. Accūsātīvus cum īnfīnītīvō

Graecī et Rōmānī antīquī nōn ūnum Deum, ut Christiānī, sed multōs deōs deāsque colunt. P̄rimus in numerō deōrum et maximus Iuppiter, filiū Sātūrnī et Rhēae, est. Locus, ubi Iuppiter sedet et mundī imperium tenet, est Olympus altus, stellīs vīcīnus. Inde deus deōrum, dominus caelī et mundī tonat et fulminat: equī rapidī deī per tōtum mundum volant. Sī clipeō quatit, ventōs et procellās in terram mittit. Idem grātiā suā natūrā tranquillat. Uxor deī maximī Iūnō est, dea nuptiārum. (Vaškeliene)

1. Išverskite sakinius. Magister discipulum scrībere iubet. Mārcus puerum equōs nōn timēre scit. Tullia vīcīnās ad cēnam invītāre iubet. Titus servum aquam apportāre videt. Māter filiā aegrōtam esse videt. Māter medicum invītāre iubet. Puerī puellās ad fluvium venīre vident. Dominus servōs in agrō labōrāre scit. Māter puerōs in silvā esse dīcit.

Sententiae. Iuppiter hāc stat. (Vergilius)

Iuppiter pluvius. (Tibullus)

Iovis āles. Iovis arbor.

Quod licet Iovī, nōn licet bovī.

Iove nōndum barbātō. (Iuvenālis)

Sub Iove. (Horātius)

Iove aequō iūdicāre (Horātius)

		Sg.	Pl.
Nom.	Iuppiter	bōs	bovēs
Gen.	Iovis	bovis	boum
Dat.	Iovī	bovī	būbus / bōbus
Acc.	Iovem	bovem	bovēs
Abl.	Iove	bove	būbus / bōbus

Vocābula

aegrōtus, a, um nesveikas, ligotas

aequus, a, um lygus; ramus

ager, agrī *f* dirva; laukas

āles, itis *f* paukštis

apportō, āvī, ātum, āre atnešti, atgabenti

altus, a, um aukštas; gilus

arbor, oris *f* medis

barbātus, a, um barzdotas

bōs, bovis *m, f* jautis, karvė

caelum, ī *n* dangus

cēna, ae *f* pietūs

Christiānus, ī *m* krikščionis

clipeus, ī *m* skydas

colō, coluī, cultum, colere garbinti

dēbeō, dēbuī, dēbitum, dēbere privalėti, būti skolingam

dīcō, dīxī, dictum, dīcere sakyti

equus, ī *m* arklys, žirgas

filius, ī *m* sūnus

fulminō, āvī, ātum, āre žaibuoti

glōria, ae *f* garbė

grātiā, ae *f* palankumas, malonė

hāc čia

imperium, ī *n* valdžia

idem taip pat

inde iš ten; po to; paskui

invītō, āvī, ātum, āre kviesti

iubeō, iussī, iussum, iubere liepti; įsakyti

iūdicō, āvī, ātum, āre teisti

Iūnō, ōnis *f* Junonā

labōrō, āvī, ātum, āre dirbti

licet, licuit, licere leidžiama,

locus, ī *m* vieta \ galima

māter, mātris *f* motina

maximus, a, um didžiausias

medicus, ī *m* gydytojas

mittō, mīsī, missum, mittere siųsti

multus, a, um daug

mundus, ī *m* pasaulis

natūra, ae *f* gamta

nōndum dar ne

numerus, ī *m* skaičius

nūptiae, ārum *f* vedybos

Olympus, ī *m* Olimpas

pluvius, a, um lietaus, lyjantis

p̄rimus, a, um pirmas

procella, ae *f* audra

propter *su acc.* dėl, už, dėka

quatīō, -, quassum, quater kratyti

rapidus, a, um smarkus, veržlus

Rhēa, ae *f* Réja

Sātūrnus, ī *m* Satūrnas

sciō, scīvī, scītum, scīre

žinoti; mokėti

scrībō, scrīpsī, scrīptum,

scrībere rašyti

sedeō, sēdī, sessum, sedere sėdėti, būti

sī jeigu

sīgnum, ī *n* ženklas

silva, ae *f* miškas

stella, ae *f* žvaigždė

stō, steti, statum, stāre stovėti

sum, -, esse būti

teneō, tenuī, tentum, tenere laikyti, turėti

timeō, timuī, -, timere bijoti; gerbti

tonō, uī, āre griauti, dundėti

tōtus, a, um visas

tranquillō, āvī, ātum, āre nuraminti

ubi kur

ūnus, a, um vienas

uxor, ōris *f* žmona

veniō, venī, ventum, venire ateiti, atvykti

ventus, ī *m* vėjas

vīcīna, ae *f* kaimynė

vīcīnus, ī *m* kaimynas

videō, vīdī, vīsum, videre matyti

volō, āvī, ātum, āre skristi, lėkti

VI. Dē Graecōrum et Rōmānōrum deīs (II). Accūsātīvus cum īnfīnītīvō

Secundus Sātūrnī filius Neptūnus, deus Ōcéanī est. Neptūnus et uxor eius Amphitrīta Ōcéanum rēgnant. Mare tranquillum est, sī deus aquārum per undās equīs suīs procēdit. Sī autem īrā commōtus tridente dīvidit aquās, flūctuat Ōcéanus magnus. Sātūrnī tertius filius Plūtō est, horridus dominus umbrārum, deus īnferōrum. Plūtō et uxor eius Prōserpina, filia Cereris, deae agricultūrae, sub terrā habitant, ibique dīvitiās magnās – argentum et ferrum et aurum et gemmās variās – tenent. Iuppiter multōs liberōs habet. Minerva dea sapientiae et bellī est; Diāna rēgīna silvārum et dea lūnae; Apollō, frāter Diānae, deus scientiārum, patrōnus poētārum; Venus, dea pulchra et praeclāra amōris. Marītus eius Vulcānus est. Mārs est deus bellī et pugnārum. Bacchus laetus deus vīnī est et ūvārum. Deī deaeque in Olympō habitant. Multa templa et ōrācula deīs sacra sunt. (Vaškeliene)

1. Išverskite sakinius. 1. Trōiānī vident: Graecī veniunt. Trōiānī Graecōs venīre vident.
2. Trōiānī vident: Graecī oppidum temptant. Trōiānī Graecōs oppidum temptāre vident.
3. Trōiānī sciunt: Mūrus oppidum servat. Trōiānī mūrum oppidum servāre sciunt.
4. Trōiānī sciēbant: Mūrus oppidum servat. Trōiānī mūrum oppidum servāre sciēbant.

Vocābula

amor, ōris *m* meilė

Amphitrīta, ae *f* Amfitritė

Apollō, inis *f* Apolōnas

argentum, ī *n* sidabras

agricultūra, ae *f* žemdirbystė

aurum, ī *n* auksas

autem tačiau

bellum, ī *n* karas

Bacchus, ī *m* Bākchas

Cerēs, eris *f* Cererà

commōtus, a, um sujudintas

Diāna, ae *f* Dianà

dīvidō, vīsī, vīsum, videre

dalyti, skirstyti, skaidyti

dīvitiāe, ārum *f* turtai

dominus, ī *m* viešpats, ponas; šeimininkas

ferrum, ī *n* geležis

fīlia, ae *f* duktė

fīlius, ī *m* sūnus

flūctuō, āvī, ātum, āre

banguoti, vilnyti

frāter, tris *m* brolis

gemma, ae *f* brāngakmenis

habeō, habuī, habitum,

habēre turėti

habitō, āvī, ātum, āre gyventi

horridus, a, um pasišiaušęs; žiaurus, baisus

ibi ten

īnferī, ōrum *m* požemio

pasaulis

īra, ae *f* pyktis

laetus, a, um linksmas

liberī, ōrum *m* vaikai

lūna, ae *f* mėnulis

magnus, a, um didelis

mare, maris *n* jūra

marītus, ī *m* sutuoktinis; vyras

Mārs, Mārtis *m* Mārsas

Minerva, ae *f* Minervà

multus, a, um daug

mūrus, ī *m* siena

Neptūnus, ī *m* Neptūnas

patrōnus, ī *m* globėjas

Plūtō, ōnis *m* Plutōnas

poēta, ae *m, f* poėtas, –ė

praeclārus, a, um labai garbus, įžymus

Prōserpina, ae *f* Prozerpinà

prōcēdō, cessī, cessum, cēdere išeiti į priekį, pasirodyti

pugna, ae *f* kova; mūšis

pulcher, chra, chrum

gražus

Ōcéanus, ī *m* okeānas

oppidum, ī *m* miestas

ōrāculum, ī *n* ōrākulas; pranašystė

–**que** ir

rapīna, ae *f* pagrobimas

rēgīna, ae *f* karalienė

rēgnō, āvī, ātum, āre karaliauti

sacer, cra, crum šventas

sapientia, ae *f* išmintis

Sātūrnus, ī *m* Satūrnas

sciō, scīvī, scītum, scīre

žinoti, mokėti

scientia, ae *f* mokslas

secundus, a, um antras, kitas

servō, āvī, ātum, āre saugoti

sī jėi

silva, ae *f* miškas

sub *su* *abl.* po

templum, ī *n* šventykla

temptō, āvī, ātum, āre

mėginti, bandyti; pulti

teneō, tenuī, tentum, tenēre laikyti, turėti

terra, ae *f* žemė

tranquillus, a, um ramus

tridens, entis trišakis

Trōiānī, ōrum *m* trojėnai

umbra, ae *f* šešėlis

unda, ae *f* banga, vilnis

ūva, ae *f* vynuogė

uxor, ōris *f* žmonà

veniō, vėnī, ventum, venīre ateiti, atvykti

Venus, eris *f* Venerà

videō, vīdī, vīsum, vidēre

matyti

vīnum, ī *n* vynas

Vulcānus, ī *m* Vulkānas

VII. Vir Rōmānus narrat. Imperfectum indicātīvī āctīvī

Mārcus sum. Apud Rōmam habitō. Herī in Forum Rōmānum veniēbam. Ibi multōs hominēs vidēbam. In turbā hominum multōs amīcōs vidēbam. Omnēs virī in Forō Rōmānō togāti erant. Nōnnūllī virī cum filiīs suīs in Forō ambulābant. Saepe in basilicam Aemiliam veniēbam. In basilicā multae tabernae erant. Ibi mercatōrēs variās mercēs vendidēbant. Mihi placet vāsa magna ē Graeciā. Sed pecūniam multam nōn habēbam. Amīcis meis dīcēbam: „Vāsa pulchra vidētisne?“ Ūnus ex amīcis Titus, vir doctus, mihi semper dīcēbat: „Librōs novōs spectā, nōn vāsa!“ Tacēbam. „Ego carmina nova Horātiī, poētae nostrī, herī legēbam, tū legēbāsne, amīce?“ „Nōn legēbam.“ „Mārce, librōs bonōs lege,“ – saepe mihi Titus dīcēbat. – In librīs sapientia est. Sapere audē.“

Vocābula

Aemilius, a, um Emīlijaus
ambulō, āvī, ātum, āre
vaikščioti
audeō, ausus, sum, audēre
išdrįsti, ryžtis
basilica, ae f bazilika
bonus, a, um geras
carmen, inis n giesmė
dīcō, dīxī, dictum, dīcere
sakyti
doctus, a, um mokytas
ego aš
forum, ī m (turgaus) aikštė;
Forum Rōmānum Rōmos
Fōrumas (pagrindinė aikštė)
habeō, habuī, habitum,
habēre turėti
habitō, āvī, ātum, āre gyventi

herī vakar
homō, inis m žmogus
liber, brī m knyga
legō, lēgī, lēctum, legere
rinkti; skaityti
magnus, a, um didelis
mercātor, ōris m pirklys
merx, mercis f prekė
multus, a, um daug
-ne ar
nōnnūllus, a, um kai kuris
noster, tra, trum mūsų
novus, a, um naujas
pecūnia, ae f pinigai
placeō, placuī, placitum,
placēre patikti
pulcher, chra, chrum gražus
omnis, e visas; kiekvienas

saepe dažnai
sapientia, ae f išmintis
sapiō, sapiī, sapere būti iš-
mintingam, turėti protą
spectō, āvī, ātum, āre žiūrėti
taberna, ae f krautuvė
togātus, a, um dėvintis toga
tū tu
turba, ae f minia
ūnus, a, um vienas
varius, a, um įvairus
vās, vāsīs n indas
vendō, didī, ditum, vende-
re parduoti
veniō, vēnī, ventum, venī-
re ateiti, atvykti
videō, vidī, vīsum, vidēre
matyti

VIII. Dē vītā Rōmānōrum. Imperfectum et futūrum I indicātīvī āctīvī

Gāius viātor est. Rōmam ē Graeciā venit. Rōmae Gāius saepe in Forō Rōmānō erat. Hodiē mercatōrēs in Forō veniēbunt, emēbunt et vendēbunt et crās multi ex eis in Aegyptō navigābunt. Herī Gāius in tabernā mercatōribus dē vītā suā narrābat. Hodiē mercatōrēs dē lūdīs gladiātōriīs narrābit. Lūdi gladiātōrii hodiē in amphitheātrō erunt. Gladiātōrēs Rōmānī in arēnā amphitheātrī imperātōrem salūtābunt: „Avē, Caesar!“ Multī hominēs lūdīs gladiātōriīs spectābunt. Scīptor Rōmānus librum dē mercatōribus iam scīrbēbat et in futūrō librum dē viatōribus scīrbet. Herī Mārcus librum scīptoris Rōmānī dē gladiātōribus legēbat, crās librōs scīptōrum Graecōrum de lūdīs Olympicīs leget. Scīptōrēs Rōmānī saepe dē gladiātōribus sevērīs narrābant.

Vocābula

Aegyptus, ī f Egīptas
amphitheātrum, ī m
amfiteātras
arēna, ae f arenà
crās rytoj
conscientia, ae f sąžinė
emō, emī, emptum,
emere pirkti
futūrum, ī n ateitis
gladiātor, ōris m gladiā-
torius
gladiātōrius, a, um
gladiātōrių;

herī vakar
hodiē šiandien
imperātōr, ōris m imperātorius
lūdus, ī m žaidimas; **lūdi gla-**
diātōrii gladiātōrių žaidynės
mille tūkstantis
narrō, āvī, ātum, āre
pasakoti
Olympicus, a, um Olīmpijos,
olīmpinis; **lūdi Olympicī**
olīmpinės žaidynės, olimpiados
persuādeō, persuādēre
įtikinti, įkalbėti

Rōmam į Rōmą; **Rōmae**
Rōmoje
Rōmānī, ōrum m romėnai
saepe dažnai
salūtō, āvī, ātum, āre sveikinti
sevērus, a, um griežtas;
žiaurus
scīptor, ōris m rašytojas
scīrbō, scīrpsī, scīptum,
scīrbere rašyti
viātor, ōris m keliautojas
vīta, ae f gyvenimas

IX. Pagrindinės veiksmažodžio formos

<p>I. amō, āvī, ātum, āre mylėti; tokios pat pagrindinės formos: arō, 1 arti; cantō, 1 dainuoti; clāmō, 1 šaukti; creō, 1 sukurti, expectō, 1, laukti dubitō, 1 abejoti, intrō, 1 įeiti, įžengti; mōnstrō, 1 rodyti; putō, 1 manyti; salūto, 1 sveikinti ir kitų. dō, dedī, datum, dare duoti stō, stetī, statum, stāre stovėti</p>	<p>III. legō, lēgī, lēctum, legere rinkti, skaityti scribō, scripsī, scriptum, scribere rašyti carpō, carpsī, carptum, carpere skinti dīcō, dīxī, dictum, dīcere sakyti diligō, lēxī, lēctum, ligere labai vertinti scribō, scripsī, scriptum, scribere rašyti trahō, traxī, trāctum, trahere traukti vīvō, vīxī, vīctum, vīvere gyventi mittō, mīsī, missum, mittere siųsti incolō, incoluī, incultum, incolere gyventi pōnō, posuī, positum, pōnere dėti cupiō, cupīvī, cupitum, cupere trokšti petō, petīvī, petitum, petere siekti quaerō, quaesīvī, quaesitum, quaerere ieškoti agō, ēgī, āctum, agere varyti, veikti capiō, cēpī, captum, capere imti faciō, fēcī, factum, facere daryti crēdō, crēdidī, crēditum, crēdere tikėti currō, cucurrī, cursum, currere bėgti surgō, surrēxī, surrectum, surgere keltis</p>
<p>II. maneō, mānsī, mānsūm, manēre pasilikti respondeō, spondī, spōnsūm, spondēre atsakyti dēbeō, dēbuī, dēbitum, dēbēre turėti, privalėti doceō, docuī, doctum, docēre mokyti habeo, habuī, habitum, habēre turėti prohibeō, prohibuī, prohibitum, prohibēre sulaikyti; trukdyti; drausti moneō, monuī, monitum, monēre priminti; raginti; įspėti taceō, tacuī, tacitum, tacēre tylėti terreō, terruī, territum, terrēre gąsdinti teneō, tenuī, tentum, tenēre laikyti pateō, patuī, –, patēre būti atviram, tęstis studeō, studuī, –, studēre stengtis timeō, timuī, –, timēre bijoti, būgštauti rīdeō, rīsī, rīsum, rīdēre juoktis sedeō, sēdī, sessum, sedēre sėdėti videō, vidī, vīsum, vidēre matyti</p>	<p>IV. audiō, audīvī, auditum, audīre klausyti fīniō, finīvī, finītum, finīre baigti pūniō, pūnivī, pūnītum, pūnīre bausti sciō, scīvī, scītum, scīre žinoti veniō, vēnī, ventum, venīre atvykti, ateiti conveniō, vēnī, ventum, venīre sueiti</p>

X. Veiksmažodis *sum, , –, esse* būti

Infinitivus		Praesens ind. act.		Imperfectum ind. act.		Futurum I ind. act.	
es-se „būti“	1	s-u-m	s-u-mus	er-a-m	er-ā-mus	er-o	er-ī-mus
Imperativus		esu	esame	buvau	buvome	būsiu	būsime
es! būk!	2	es	es-tis	er-ā-s	er-ā-tis	er-i-s	er-ī-tis
es-te! būkite!	3	es-t	s-u-nt	er-a-t	er-a-nt	er-i-t	er-u-nt

1. Išverskite Vulgātos (Jon I, 1–5) ištrauką.

1. In p̄ncipiō erat verbum, et verbum erat apud Deum, et Deus erat verbum.
2. Hoc erat in p̄ncipiō apud Deum. 3. Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipsō factum est nihil quod factum est. 4. In ipsō vīta erat, et vīta erat lūx hominum. 5. Et lūx in tenebrīs lūcet, et tenebrae eam nōn comprehendērunt.

Vocābula

apud <i>su acc.</i> pas, prie	est yra padaryta	omnis, e visas; omnia vīsa
comprehendō, prehēndī, prehēnsūm, prehēdere sugriebti, suimti, sučiupti	homō, inis <i>m</i> žmogus	prīncipiūm, ī <i>n</i> pradžia
dominus, ī <i>m</i> viešpats, ponas; šeimininkas	lūceō, lūxī, lūcere šviesti, spindėti	sine <i>su abl.</i> be
faciō, fēcī, factum, facere daryti; facta sunt, factum	lucerna, ae <i>f</i> žiburys, žibintas	tenebrae, ārum <i>f</i> tamsa
	lūx, lūcis <i>f</i> šviesa	verbum, ī <i>n</i> žodis
	nōn ne	vīta, ae <i>f</i> gyvenimas

XI. Perfectum indicatīvī āctīvī. Perfekto kamienas. Perfekto galūnēs. Reikšmē

Perfectum indicatīvī āctīvī				
ōrnāv-	habu	lēg-	cēp-	vēn-
ōrnāv-ī	habu-ī	lēg-ī	cēp-ī	vēn-ī
ōrnāv-istī	habu-istī	lēg-istī	cēp-istī ī	vēn-istī
ōrnāv-it	habu-it	lēg-it	cēp-it	vēn-it
ōrnāv-imus	habu-imus	lēg-imus	cēp-imus	vēn-imus
ōrnāv-istis	habu-istis	lēg-istis	cēp-istis	vēn-istis
ōrnāv-ērunt	habu-ērunt	lēg-ērunt t	cēp-ērunt	vēn-ērunt

Sententiae. In p̄ncipiō creāvit Deus caelum et terram. (Vulgāta) Sicut dīlēxit mē Pater, et ego dīlēxī vōs. Manēte in dilectiōne meā. (Vulgāta) Dīxit ergō Iēsus Petrō: Mitte gladium tuum in vāgīnam. Calicem, quem dedit mihi pater, nōn bibam illum? (Vulgāta) Bīduō post Ariovistus ad Caesarem lēgatōs mīsīt. (Caesar) Oculōs habent et nōn vidēbunt. (Vulgāta) Vincet, quī sē vincet.

	Singularis			Plūrālis			Prōnōmen dēterminātīvum ipse, ipsa, ipsum pats Pažymimasis īvardis
Nom.	ipse	ipsa	ipsum	ipsī	ipsae	ipsa	
Gen.	ipsius			ipsōrum	ipsārum	ipsōrum	
Dat.	ipsī			ipsīs			
Acc.	ipsum	ipsam	ipsum	ipsōs	ipsās	ipsa	
Abl.	ipsō	ipsā	ipsō	ipsīs			

Kaip **ipse, ipsa, ipsum** yra linksniuojami **ille, illa, illud** ir **iste, ista, istud**.

1. Išverskite Vulgātos (Jon 19, 18–22) ištrauką.

18. Ubi crucifixērunt eum, et cum eō aliōs duōs hinc et hinc, medium autem Iēsum. 19. Sc̄rīpsit autem et titulum Pilātus, et posuit super crucem: IESUS NAZARENUS REX IUDAEORUM. 20. Hunc ergō titulum multī Iūdaeōrum lēgērunt, quia prope cīvitātem erat locus, ubi crucifixus est Iēsus. Et erat sc̄rīptum Hebraicē, Graecē et Latīnē. 21. Dīcēbant ergō Pilātum pontificēs Iūdaeōrum: Nōlī sc̄rībēre: Rēx Iūdaeōrum, sed quia ipse dīxit: Rēx sum Iūdaeōrum. 22. Respondet Pilātus: Quod sc̄rīpsī, sc̄rīpsī.

Vocābula

alius, alia, aliud kitas
Ariovistus, ī m Ariovistas
bibō, bibī, bibere gerti
bīduum, ī n dvi dienos;
 dviejų dienų laikotarpis
calix, icis m taurė
cīvitās, ātis, f valstybė,
 miestas
creō, āvī, ātum, āre sukurti
crucifigō, fixī, fixum, fīgere nukryžiuoti
crux, crucis m kryžius
dīcō, dīxī, dictum, dīcere sakyti
dīlēctiō, ōnis f meilė
dīligō, lēxī, lēctum, ligere labai vertinti, branginti;

mylėti; pasirinkti, mėgti
Graecē graikiškai
faciō, fēcī, factum, facere daryti
Hebraicē hebrąjiškai
habeo, habuī, habitum, habēre turėti
hinc iš čia, iš ten; **hinc et hinc** iš vienos ir iš kitos pusės
Iūdaeī, ōrum m žydai
Latīnē lotyniškai
maneō, mānsī, mānsum, manēre pasilikti
medium, ī n vidurys
mittō, mīsī, missum, mittere siųsti; čia kišti
Nazarēnus, a, um nazariētis (Nazarėto gyventojas)

oculus, ī m akis
pontifex, icis m kunigas
post po, po to, vėliau
pōnō, posuī, positum, pōnere dėti; pastatyti
prope su acc. arti, prie
p̄ncipiūm, ī n pradžia
quia kadangi, nes
respondeō, respondī, respondsum, respondere atsakyti
rēx, rēgis m karalius
sicut kaip
titulus, ī m antraštė; užrašas
vāgīna, ae f makštis
videō, vidī, vīsum, videre matyti

XII. volō, voluī, –, velle norėti

Praesēns ind. act.		Imperfectum ind. act.		Futūrum I ind. act.	
vol-ō	vol-u-mus	vol-ēba-m	vol-ēbā-mus	vol-a-m	vol-ē-mus
vī-s	vul-tis	vol-ēbā-s	vol-ēbā-tis	vol-ē-s	vol-ē-tis
vul-t	vol-u-nt	vol-ēba-t	vol-ēba-nt	vol-e-t	vol-e-nt

Ultima hōra Caesaris

Senātōrēs Rōmānī: „Caesar, cūius magnam potentiam timēmus, rēgnum capere vult.“ „Tarquinius rēx ultimus nōn fuit: nam Caesar rēx novus esse cupit.“ „Quod sī prohibēre volumus, Caesarem necāre dēbēmus.“

Senātōrēs, postquam in cūriam convēnērunt, Caesarem exspectāvērunt. Quī cūriam petere dubitāvit, quod Calpurnia uxor eum verbīs vehementibus monuit: „Eā nocte somnium mē terruit: tē mortuum vīdī. Manē hīc, Caesar, quia salutī tuae timeō!“ Paulō post Brutus senātor ad Caesarem vēnit et eum rogāvit: „Ubi es, Caesar? Cūr in cūriam nōn venīs? Senātōrēs tē exspectant.“ Quamquam Calpurnia marītum tenēre studuit, is dēnique cum Brūtō cūriam petīvit. Quam dum Caesar intrat, senātōrēs surrēxērunt eumque salutāvērunt.

Ūnus ē senātōribus ...

Komentaras. Cēzaris buvo nužudytas 44 metų kovo 15 dieną (prieš Kristų).

1. Atsakykite į klausimus.

1. Quid dīxit senātōrēs Rōmānī dē Caesare? 2. Quid ēgērunt senātōrēs in cūria? 3. Cūr Caesar cūriam petere dubitāvit? 4. Quid Caesarī dīxit Calpurnia uxor? 5. Quī senātor ad Caesarem vēnit? 6. Quid dīxit Brūtus? 7. Quid post verba Brūtī facit Caesar?

Sententiae. Et tū, Brute? Tū quōque, fili mī. Tas pat graikiškai: Καὶ σὺ τέκνον.

Vocābula

Brūtus, ī m Brūtas, Cēzario giminaitis ir žudikas

Calpurnia, ae f Kalpūrnija
capiō, cēpī, captum, capere imti

conveniō, vēnī, ventum, venīre sueiti, susirinkti

cupiō, cupīvī, cupītum, cupere geisti, trokšti

cūr kodėl

cūria, ae f kūrija

dēbeō, dēbuī, dēbitum, dēbere turėti, privalėti

dēnique pagaliau

dīcō, dīxī, dictum, dīcere sakyti

dubitō, āvī, ātum, āre abejoti

dum tuo tarpu kai

exspectō, āvī, ātum, āre laukti

faciō, fēcī, factum, facere daryti

, žr. **sum**

hīc čia

hōra, ae f valandà

intrō, āvī, ātum, āre įeiti, įžengti

maneō, mānsī, mānsum, manēre pasilikti

marītus, ī m sutuoktinis; vyras

medium, ī n vidurys

mittō, mīsī, missum, mittere siųsti; čia kišti

moneō, monuī, monitum, monēre priminti; atkreipti dėmesį; įkalbinėti

mortuus, a, um miręs

nox, noctis f naktis

novus, a, um naujas

paulō post netrukus

petō, petīvī, petītum, petere ieškoti; siekti; vykti

potentia, ae f galybė

postquam po to, kai

prohibeō, hibui, hibitum, prohibēre sulaukyti; trukdyti; drausti

quam po to, kai

quamquam nors, kad ir

quod nes

rēgnum, ī n karaliaus valdžia; karalystė

rogō, āvī, ātum, āre klausti

salūs, ūtis f sveikata; gerovė

salūtō, āvī, ātum, āre sveikinti

senātor, ōris m senātorius

somnium, ī n sapnas

surgō, surrēxī, surrēctum, surgere keltis

studeō, studuī, –, studēre stengtis

sum, –, esse būti

teneō, tenuī, tentum, tenēre laikyti, turėti

terreō, terruī, territum, terrēre gąsdinti

timeō, timuī, –, timēre bijoti, būgštauti

ubi kur

ultimus, a, um tolimiausias; paskutinis

ūnus, a, um vienas

uxor, ōris f žmonà

vehemēns, entis smarkus; karštas; griežtas

veniō, vēnī, ventum, venīre atvykti, ateiti

verbum, ī n žodis

videō, vīdī, vīsum, vidēre matyti

XIII. Rēx Tarquinius et librī mulieris. nōlō, nōluī, –, nōlle nenorēti

Nocte ad Tarquinium Superbum mulier vēnit eīque novem librōs ostendit. Tarquinius: „Quis es, mulier? Quid cupis? Tē numquam vīdī.“ Mulier autem rēgī dīxit: „Vidē librōs, quōs mēcum portō! Verba, quae in iīs librīs legis, ōrācula deōrum sunt. Librōs vēndere volō.“ Ubi Tarquinius pretium rogāvit, mulier magnam cōpiam pecūniae postulāvit. Tarquinius autem pecūniam dare noluit: „Pretium, quod postulās, ingēns est. Num mē rīdere vīs?“ Statim mulier trēs librōs cēpit eōsque in ignem mīsit. Tum rēgī dīxit: „Eōs trēs librōs restituere nōn possum, sed nunc tibi sex librōs vēndō.“ Quod mulier prō sex librīs idem ingēns pretium postulāvit, rēx eam rīsīt: „Num fūr es, mulier? Sōlum sex librī restant, tamen idem pretium postulās. Quod ego crīmen vocō!“

Sed mulier nōn dubitāvit iterum trēs librōs in ignem mittere. Tum dīxit: „Nunc trēs librī restant. Tibi licet eōs emere, sed idem pretium postulō.“ Tarquinius diū dē verbīs mulieris cōgitāvit; dēnique dīxit: „Fīdūcia tua mihi placet, mulier. Vēnde mihi eōs librōs! Pecūniam, quam cupis, dō.“ Mulier rēgī librōs praebuit; tum eī grātiās ēgit et discessit.

Komentaras. Tarkvīnijas īsigiyo tik trīs knygās, nes ne iš karto suvokė jų vertę. Moteriškės, atnešusios tas knygas, daugiau niekas nematė. Spėjama, kad ji buvusi graikų pranašė Sibilė, turėjusi orakulą grėtoje netoli Kūmų (vard. Kūmos; lo. Cūmae, gr. Kúμη, Kampānija). Pagal pranašės vardą trys knygos buvo vadinamos Sibilės knygomis. Romėnai jas saugojo šventykloje, kad sunkmečiu galėtų josė rasti patarimų.

Sententiae. Gaudium in litteris est. Id est. (i. e.) Grātiās agō. Librī vīvī magistrī sunt. (Gellius) Librī Sibyllīnī. Lingua Latīna quotīdiē vīva. Ex librīs. Liber numerī. (Vulgāta)

Vocābula

agō, ēgī, āctum, agere varyti; veikti; **grātiās agere** dėkoti
capiō, cēpī, captum, capere imti
cōpia, ae f išteklius; atsarga
cōgitō, āvī, ātum, āre mąstyti
crīmen, inis n nusikaltimas
cupiō, cupīvī, cupitum, cupere geisti, trokšti
dēnique pagaliau
discedō, cessī, cessum, cedere išeiti, pasišalinti
diū ilgai
dō, dedī, datum, dare duoti
dubitō, āvī, ātum, āre abejoti
dum tuo tarpu kai
emō, ēmī, ēmptum, emere pirkti
fīdūcia, ae f pasitikėjimas
fūr, is m, f vagis, vagilė
ignis, is m ugnis
ingēns, entis didžiulis, milžiniškas
iterum vėl, antrą sykį
legō, lēgī, lēctum, legere

rinkti, skaityti
licet, licuit, –, licēre leista
mittō, mīsī, missum, mittere siųsti; *čia* įmesti
mulier, eris f moteris
novem devyni
nox, noctis f naktis
num nejaugi, negi
nunc dabar
nunquam niekada
ōrāculum, ī n orakulas; iš-tarmė
ostendō, tendī, tentum, tendere ištiesti; atkišti; rodyti
pecūnia, ae f turtas; pinigai
placet, placuī, placitum, placēre patikti
portō, āvī, ātum, āre nešti, gabenti
possum, potuī, –, posse galėti
postulō, āvī, ātum, āre reikalauti
praebeō, praebuī, praebitum, praebere (pa)duoti
pretium, ī n vertė; kaina
quotīdiē kasdien
quam po to, kai

restituō, stituī, stitūtum, stituere vėl statyti; grąžinti
restō, restitī, restāre pasi- likti, išlikti
rēx, rēgis m karalius
rīdeō, rīsī, rīsum, rīdēre juoktis
rogō, āvī, ātum, āre klausti
scribō, scripsī, scriptum, scribere rašyti
sex šeši
sōlum tik
statim tučtuojau, bematant
sum, –, esse būti
superbus, a, um išdidus
Sibylla, ae f Sibilė (pranašė);
Sibyllīnus, a, um Sibilės
trēs, tria trys
tum tada
ubi kur; kai
vēndō, vēndidī, vēnditum, vēndere parduoti
videō, vīdī, vīsum, vidēre matyti
volō, voluī, –, velle norėti
verbum, ī n žodis
vīvus, a, um gyvas
vocō, āvī, ātum, āre šaukti, kviesti; vadinti

Praesēns ind. act.

nōlō	nōlumus
nōn vīs	nōn vultis
nōn vult	nōlunt

XIV. eō, iī, itum, ire eiti

Īnfinītīvus		Praesēns ind. act.		Imperfectum ind. act.		Futūrum I ind. act.	
ī-re „eiti“	1	e-ō	ī-mus	ī-ba-m	ī-bā-mus	ī-b-ō	ī-b-i-mus
Imperātīvus		einu	einame	ējau	ējome	eisiu	eisime
ī! eik!	2	ī-s	ī-tis	ī-bā-s	ī-bā-tis	ī-b-i-s	ī-b-i-tis
ī-te! eikite!	3	ī-t	e-u-nt	ī-ba-t	ī-ba-nt	ī-b-i-t	ī-b-u-nt

Dominus et servus iter faciunt

Dominus Rūfus servō Syrō dicit: „Crās Rōmam ībimus. Parā ad itinerem.“ Māne dominus et servus Rōmam iter faciunt. Paulō post Rūfī raeda ante ūnam magnam villam est. Syrus laetus est, nam hodiē in villā nōn labōrat, sed Rōmam īt. Diū Rūfus et Syrus per multa Campāniae oppida eunt. Extrā mūrōs oppidōrum virī tumulōs magnificōs vident. Via Appia plēna est virōrum raedārumque. „Quam pulchrum est Rōmam ire!“ – Syrus gaudet. Post Rūfum, dominum suum, rogat: „Cūr Rōmam īs, domine?“ Rūfus Syrō respondet: „Rōmam eō, quod ibi varia negōtia mihi sunt.“ Syrus dominī dicit: „Ego primum Rōmam eō.“ Dominus respondet: „Sī mihi vērus ēris, iterum ūnā Rōmam ībimus.“ Posteā Syrus in viā multōs servōs videt: aliī equōs agitant, aliī magnam frūmentī cōpiam portant. Syrus servōs salūtat: „Salvēte, amīcī! Nōs Rōmam īmus. Et vōs, quō itis?“ Servī autem nōn respondent, nam dēfessī sunt. (pagal Hartmut Schulz)

Sententiae. Sī vir es, ī. (Ovidius). Ībimus illāc. (Ovidius) Flūmina iam lactis, iam flūmina nectaris ībant... (Ovidius) Rōma antiq̄ua. Rōma quadrāta. Īte, missa est. Deō grātiās.

Vocābula

agitō, āvī, ātum, āre varyti
alius, alia, aliud kitas
ante *su acc.* prieš
Appius, a, um Āpijaus;
Appius, ī m Āpijus, ceñzorius, nutiesęs kelią *Via Appia*
autem tačiau
Campānia, ae f Kampānija, sritis tarp Lācijaus ir Lukānijos, ausōnų ir ōskų kraštas
cōpia, ae f gausybė; išteklis; atsarga
crās rytoj
dēfessus, a, um nuvargęs
dīcō, dīxī, dictum, dīcere sakyti
diū ilgai
dominus, ī m viešpats; šeimininkas; ponas
extrā *su acc.* už; anāpus
frūmentum, ī n javai
gaudeō, gavīsus sum, gaudēre džiaugtis (*verbum dep.*)
hodiē šiandien
ibi ten
illāc anoje pusėje, teñ
iter, itineris n kelias; **iter**

facere keliauti
iterum vėl, dar kartą
labōrō, āvī, ātum, āre dirbti
lac, lactis n pienas
laetus, a, um linksmas
magnificus, a, um puikus, prašmatnus, prabangus
māne rytą
mūrus, ī m mūras; siena
missa, ae f mīšios
nam nes
nectar, aris n gr. nektāras
negōtium, ī n užsiėmimas; darbas; veikla; reikalas
oppidum, ī n miestas
parō, āvī, ātum, āre ruošti
paulō post netrukus
plēnus, a, um pilnas
portō, āvī, ātum, āre nešti, gabenti
post vėliau
posteā po to; paskui; vėliau
primum pirmąkart
pulcher, chra, chrum gražus
quia kadangi, nes
quadrātus, a, um ketur-

kampis
quō kur
raeda, ae f *kelt.* karietā; vežimas keturiais ratais
respondeō, spondī, spōnsus, spondēre atsakyti
rogō, āvī, ātum, āre klausti
Rōmam į Romą
Rūfus, ī m Rūfas, vardas
salūtō, āvī, ātum, āre sveikinti
salveō, -, -, salvēre būti sveikam
servus, ī m vergas; tarnas
sī jei
super *su acc.* virš, viršų
Syrus, ī m Sīras, vardas
tumulus, ī m kalva; kapas
ūnā kartu, drauge
varius, a, um įvairus
vērus, a, um ištikimas
via, ae f kelias, gatvė
videō, vīdī, vīsum, vidēre matyti
villa, ae f sodyba; ūkis; dvaras

XV. edō, ēdī, ēsum, ēsse (edere) valgyti

Īfinītīvus		Praesēns ind. act.	Imperfectum ind. act.		Futūrum I ind. act.		
es-se ed-e-re	1	ēd-ō	ed-i-mus	ed-ēba-m	ed-ēba-mus	ed-a-m	ed-ē-mus
Imperātīvus		valgau	valgome	valgiau	valgēme	valgysiu	valgysime
ēs! valgyk!	2	ēs	ēs-tis	ed-ēbā-s	ed-ēba-tis	ed-ē-s	ed-ē-tis
ēs-te! valgykite!	3	ēs-t	ed-u-nt	ed-ēba-t	ed-ēba-nt	ed-e-t	ed-u-nt

Cēna Rōmāna

Herī pater meus amīcōs suōs ad cēnam vocāvit. Nōnā hōrā adveniunt convīvae: duo senātōrēs Rōmānī, et ipse consul Rōmānus. Convīvae dominum, patrem meum, salūtant. Tum in trīclīniō vēnērunt et in lectīs accubuērunt. Puerīs tamen in trīclīniō nūllus locus est. Sed pater mē aliquid ex poētīs Rōmānīs dēclāmāre vult. Quā dē causā in ātriō exspectāvī. Imprīmīs pater meus vīnum deīs deābusque dēfūsit. Rōmānī edēbant, ut Horātius scrīpsit, „Ab ōvō ūsque ad mālā“, id est, imprīmīs ōva, post cēnam – mālā. Servī dominō et convīvīs multa fercula inferēbant, ut piscēs, cāpōnēs, lactūcam, brassicam, pānem etc. Ūnus ē servīs mihi, filiō dominī, uvās pulchrās dat: „Ēs, puer!“ Edēbam et gaudēbam. Postēa pater servō ūnō mē invitāre iussit. In trīclīniō patrem et convīvās vīdī. Convīvās salūtō, prope iānuam stō et patris iussa exspectō. Ille inquit: „En dēclāmātor noster! Recitā nōbīs aliquid, mī Lūcī. Magister tuus dicit tē dēclāmāre posse.“ Carmen Catullī dē passere recitō. Ūnus ē convīvīs inquit: „Bene dēclāmat. Cornēlī, filiū tuū poētā in futūrō esse putō.“

Sententiae. Edō, ergō sum. Cōgitō, ergō sum. (Renātus Cartēsius) Dubitō ergō cogitō. (Renātus Cartēsius)

Vocābula

accumbō, accubūi, accubitum, accumbere atsigulti
adveniō, vēnī, ventum, venīre atvykti
aliquis, aliqua, aliquid kas nors, kažkas, kas
ātrium, ī n ātrijus, svetainė
autem tačiau
brassica, ae f kopūstas
cāpo, ōnis m kaplūnas (*mēsīnis gaidys*)
carmen, inis n giesmė
Catullus, ī m Katūlas, poėtas
causa, ae f priežastis
cēna, ae f pietūs
cibus, ī m maistas
clāmō, āvī, ātum, āre šaukti
cōgitō, āvī, ātum, āre mąstyti, galvoti, svarstyti
convīva, ae m, f svečias
consul, ulis m konsulas
dēclāmātor, ōris m iškalbos mokytojas; kalbėtojas
dēclāmō, āvī, ātum, āre deklamuoti
dīcō, dīxī, dictum, dīcere sakyti
dominus, ī m viešpats; šeimininkas; ponas

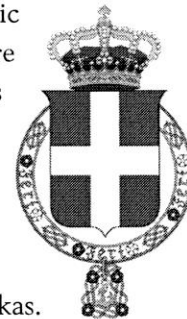
dēfundo, dēfūdī, dēfūsum, dēfundere nuliėti
dubitō, āvī, ātum, āre abejoti
en štai, šit
ergō taigi, vadinasi
exspectō, āvī, ātum, āre laukti
ferculum, ī n padėklas; patiekalas, valgis
futūrum, ī n ateitis
gaudeō, gavīsus sum, gaudēre džiaugtis
hōra, ae f valanda
iānuā, ae f durys
imprīmīs pirmiausia
inferrō, intulī, illātum, inferre įnešti, atnešti
inquit sako, tarė
invītō, āvī, ātum, āre kviesti
iussum, ī n įsakymas
lactūca, ae f salota
lectus, ī m lova; gultai
mālum, ī n obuolys
nam nes
nōnus, a, um devintas
nūllus, a, um joks, nė vienas
ōvum, ī n kiaušinis
pānis, is m duona
passer, eris m žvirblis

piscis, is m žuvis
possum, potuī, –, posse galėti
postēa po to; paskiau
prope su *acc.* arti, prie
putō, āvī, ātum, āre manyti
recitō, āvī, ātum, āre skaityti balsū (garsiai)
respondeō, spondī, spōnsum, spondēre atsakyti
salūtō, āvī, ātum, āre sveikinti
scribō, scrīpsī, scrīptum, scribere rašyti
sed bet
senātor, ōris m senātorius
sī jei
stō, stetī, statum, stāre stovėti
trīclīnium, ī n triklinijus, valgomasis
ūsque ad iki pat
ūva, ae f vynuogė
veniō, vēnī, ventum, venīre ateiti, atvykti
vīnum, ī n vynas
vocō, āvī, ātum, āre kviesti
volō, voluī, –, velle norėti

XVI. Ferō, tulī, latum, ferre – nešti

Īfinītīvus		Praesēns ind. act.	Imperfectum ind. act.		Futūrum I ind. act.		
fer-re „nešti“	1	fer-ō	fer-i-mus	fer-ēba-m	fer-ēbā-mus	fer-a-m	fer-ē-mus
Imperātīvus		nešu	nešame	nešiau	nešēme	nešiu	nešime
fer! nešk!	2	fer-s	fer-tis	fer-ēbā-s	fer-ēbā-tis	fer-ē-s	fer-ē-tis
fer-te! neškite!		3	fer-t	fer-u-nt	fer-ēba-t	fer-ēba-nt	fer-e-t

Sententiae. Ego sum vītis, vōs palmitēs; quī manet in mē et ego in eō, hic fert frūctum multum, quia sine mē nihil potestis facere. (Vulgāta) Bene ferre magnam / Disce fortunam. (Horātius) Quī fert malīs auxiliū, post tempus dolet. (Phaedrus) Quasi mūrēs semper edimus aliēnum cibum. (Plautus) Lūcem in tenebrās ferimus. Fert, fert, fert. (Itālijos Savōjos karāliū dināstijos šūkis)

♦ **Nota bene!** Savoja – istōrinė sritis Prancūzijos ir Itālijos pasienyje.

Džonas Miltonas (1608–1674) – garsus anglų poetas, mąstytojas, politikas. Žinomiausias jo kūrinys – poemà „Prarastas, rojus“ (*Paradise Lost*).

1. Išverskite Džono Miltono teksto *Prō populō Anglicānō dēfēnsiō* ištrauką.

Pater et rēx dīvertissima sunt. Pater nōs genuit; at nōn rēx nōs, sed nōs rēgem creāvimus. Patrem natūra dedit populō, rēgem ipse populus dedit sibi; nōn ergō propter rēgem populus, sed propter populum rēx est; ferimus patrem, mōrōsum etiam dūrum, ferimus et rēgem; sed nē patrem quidem ferimus tyrannum.

2. Atsakykite į klausimus.

1. Quid dicit auctor dē patre et rēge? 2. Quid dedit patrem populō? 3. Quem populus sibi dedit? 4. Quid dicit auctor dē patre et rēge mōrōsō et dūrō?

Sententia. Nōn rēx est lēx, sed lēx est rēx.

Vocābula

aliēnus, a, um svetimas
Anglicānus, a, um Anglijos
at tačiau, betgi
auxiliūm, ī n pagalba, parama
cibus, ī m maistas
creō, āvī, ātum, āre rinkti
dēfēnsiō, ōnis f gynimas; ginamoji kalba; apolōgija
discō, didicī, –, discere mokytis
dīvertissimus, a, um skirtingiausias iš **dīvertō, dīvertī, dīversum, dīvertere** pasukti į šalį, atsiskirti, skirtis
doleō, doluī, dolitūrus, dolēre skaudėti; kentėti
dō, dedī, datum, dare duoti
dūrus, a, um kietas; šiurkštus; griežtas

ergō taigi, vadinasi
etiam taip pat, net ir
faciō, fēcī, factum, facere daryti
ferō, tulī, latum, ferre nešti; iškęsti, išverti
frūctus, ūs m (IV) vaisius
fortūna, ae f laimė, dalia, lemtis
gignō, genuī, genitum, gignere gimdyti
lēx, lēgis f įstatymas
lūx, lūcis f šviesa
malus, a, um blogas
maneō, mānsī, mānsūm, manēre pa(s)ilikti, išlikti
mōrōsus, a, um užsispyręs; įnoringas; priekabus
mūs, mūris m pelė
natūra, ae f gamta
nihil niekas

palmes, palmitis m atžala, (vynmedžio) šakelė
populus, ī m tauta; žmonės
possum, potuī, –, posse galėti, pajėgti; **potestis** jūs galite
post su acc. po, vėliau
propter su acc. dėl
quasi kaip
quia kadangi, nes
quidem juk, būtent; **nē ... quidem** netgi ne
sed bet
semper visada
sine su abl. be
tempus, oris n laikas
tenebrae, ārum f tamsa
tyrannus, ī m tiranas
vītis, is f vynšakė, vynuogienojas; vynmedis

XVII. Perfectum indicatīvi āctīvi

sum, , -, esse būti		eō, īi (īvī), itum, īre eiti		edō, ēdī, ēsum, ēsse (edere) valgyti		ferō, tulī, latum, ferre nešti	
fuistī	fuimus	īi (īvī)	iimus	ēdī	ēdimus	tulī	tulimus
fuit	fuistis	iistī (īvistī)	iistis	ēdistī	ēdistis	tulistī	tulistis
	fuērunt	iit (īvit etc.)	iērunt	ēdit	ēdērunt	tulit	tulērunt

Sententiae. Sum quod eris, fuī quod es. Fuit Īlium. (Vergilius) Nōs quōque, quae ferimus, tulimus patientior ante; / Et mala sunt longō multiplicāta diē. (Ovidius) Vērē languorēs nostrōs ipse tulit, et dolorēs nostrōs ipse portāvit. (Vulgāta) Tulērunt Dominum meum et nesciō, ubi posuērunt eum; sī tū sustulistī eum, dīcitō mihi. (Respōnsōrium) In domum Domini ībimus. (Vulgāta) Domine, ad quem ībimus? (Vulgāta) Ipse enim Pater amat vōs, quia mē amāstis et crēdidistis quia ego ā Deō exīvī. Exīvī ā patre et vēnī in mundum; iterum relinqū mundum et vādō ad Patrem. (Vulgāta) Crēdō. Quī ēdistis, multō fēcistis sapientius: / Quī nōn ēdistis, saturī fīte [*imper. pl.*] fābulīs. (Plautus)

Tarptautiniai žodžiai: agitūoti – veikti, skleisti politines ir visuomeninēs idėjas; **argumeņtas** – įrodomąją tēzę (teiginį) pagrindžiantis teiginys; **crēdō** „tikiu“ – tikėjimo tiesų išdėstymas; žmogaus pažiūrų visumā; **deklamūoti** – raiškiai, meniškai sakyti atmintinai kokį nors kūrinį; **fortūnā** – sėkmė, likimas, laimingas atvejis; **krēditas** – prekių ar pinigų skolinimas už palūkanas pasitikėjimo pagrindu; **multiplikācija** – dokumentų, piešinių, brėžinių, teksto dauginimas; **natūrā** – gamta; žmogaus prigimtis; *dailėjė* tikrovės daiktai, pagal kuriuos dailininkas piešia; **pacieņtas** – gydytojo gydomas ligonis; **portālas** – puošnus įėjimas į pastatą; internėtinė svetainė, teikianti tam tikrą informaciją; **respōnsōrijus** – bažnytinio giedojimo būdas: solistas (kunigas) ir chōras gieda pakaitomis; bažnytinės mūzikos žanras; **teįpas** – vyksmo greitis, spartā; **tirānas** – valdovas, smurtū užgrobes valdžia; **vilā** – ištaigus užmiesčio namas, gyvenamasis namas; vasarnamis.

Praesēns ind. act.

fīō fīmus

fīs fītis

fit fīunt

Imperātīvus praes. act.

fī! tapk! fīte! tapkite!

Vocābula

amō, āvī, ātum, āre mylėti
ante *su acc.* prieš
crēdō, crēdidī, crēditum, crēdere tikėti, manyti
diēs, eī *m (V)* diena; **diē** *abl. sg.*
dīcō, dīxī, dictum, dīcere sakyti; **dīcitō** *imper. fut. act. 2 sg.*
dolor, ōris *m* skausmas, sielvartas
domus, ūs *f (IV)* namas
enim mat, juk; nes
exeō, exīvī, exītum, exīre išeiti, išvykti
fābula, ae *f* pasakojimas; pasaka; pasakėčia; drāmos kūrinys, pjėsė
fīō, factus sum, fierī dary-

tis, tapti; **fīte!** tapkite!
Īlium, ī *n* Iliōnas = Trojā
iterum vėl, antrąkart, iš naujo
labōrō, āvī, ātum, āre dirbti; stengtis; kentėti
languor, ōris *m* nusilpimas, nuovargis, silpnumas
malum, ī *n* blogis, blogybė
multiplicō, āvī, ātum, āre dauginti, didinti; gausinti
multō daug; **multō sapientius** išmintingiau
mundus, ī *m* pasaulis
nesciō, scīvī, scītum, scīre nežinoti
patiēns, entis kantrus, ištvermingas; **patientior** ištvermingesnis (*aukštesnysis l.*)

ponō, posuī, positum, ponere dėti
quia kadangi, nes
quōque taip pat, ir
relinquō, reliquī, relictum, relinquere palikti
respōnsōrium, ī *n* respōnsōrijus
sapientius protingiau
satur, a, um sotus
sī jei
sufferō, sustulī, -, sufferre laikyti apačiojė; *čia* paimti
ubi kur
vādō, vādere eiti, žengti
veniō, vēnī, ventum, venīre ateiti, atvykti
vērē tikrai, teisingai, iš tikrųjų

XVIII. Hominēs et nōmina

Quīntus est frāter Mārcī. Iūlia soror eius est. Mārcus et Quīntus frātrēs Iūliae sunt. Mārcī pater et māter, frāter et soror sunt. Nōmen patris est **Iūlius**, mātris **Aemilia**; **Quīntus** est nōmen frātris, **Iūlia** sorōris.

Mārcō ūna soror est. Iūliae duo frātrēs sunt. Nōmina frātrum sunt **Mārcus** et **Quīntus**. Patrī et matrī ūna filiā et duo filiī sunt. Matrī **Aemilia** nōmen est. Quod nōmen est patrī? Eī nōmen est **Lūcius Iūlius Balbus**. Virō Rōmānō tria nōmina sunt. **Lūcius** est praenōmen, id est nōmen primum, **Iūlius** nōmen vel nōmen gentilicium; **Balbus** cognōmen est. Filiīs nōmina sunt **Mārcus Iūlius Balbus** et **Quīntus Iūlius Balbus**. **Mārcus** et **Quīntus** praenōmina sunt filiōrum. Alia praenōmina Lātīna sunt **Aulus**, **Decimus**, **Gāius**, **Gnaeus**, **Faustus**, **Mānius**, **Numerius**, **Paulus**, **Pūblius**, **Sextus**, **Spurius**, **Tiberius**, **Titus**. Mulieribus Rōmānīs plērumque ūnum nōmen gentilicium erat, velut: **Cornēlia**, **Iūlia**, **Lūcia**, **Paula**, **Octāvia**, **Tullia**, **Valeria**.

Aemiliae etiam ūnum nōmen erat. Aemiliae est ūnus frāter, cui **Aemilius** nōmen est (praenōmen **Pūblius**, cognōmen **Paulus**). Frāter Aemiliae est avunculus liberōrum. Aemilius autem procul ā sorōre suā abest. Itaque trīstis est Aemilia, quae frātre suum amat. Mārcus et Iūlia mātrem suam trīstem in hortum exīre vident et pātre interrogant: „Cūr māter nostra trīstis est?“ Iūlius: „Māter vestra trīstis est, quod Aemilius procul ab eā abest. Aemilius avunculus vester est, id est frāter matrīs.

Sententiae. Nōmen est ōmen. Benedictus, quī venit in nōmine Domini. Nōmina sunt odiōsa. (Ovidius) Nōmen nesciō. (NN) Nōminibus mollire licet mala. (Ovidius)

♦ **Nota bene!** Įsidēmėkite žodžio **nōmen** vartojimą: **nōmen proprium** – tikrinis vardas; **nōmen substantivum** – daiktavardis; **nōmen adiectivum** – būdvardis; **nōmen numerale** – skaitvardis; dar plg. **prōnōmen** – įvardis.

Vocābula

absūm, afuī, –, **abesse** būti ne čia, nebūti
alius, alia, aliud kitas
autem tačiau
avunculus, ī n avýnas, motinos brolis; dėdė
benedictus, a, um palaimintas
duo, duae, duo du
cognōmen, inis n šeimos vardas; pavardė
cūr kodėl
exeō, īī (īvī), itum, ire išėiti
filius, ī m sūnus

frāter, frātris m brolis
gentilicium, a, um giminės;
nōmen, inis n vardas; žodis;
nōmen gentilicium giminės vardas
hortus, ī m sodas; daržas
interrogō, āvī, ātum, āre klausti
itaque taigi; todėl; tad
liberī, ōrum m vaikai
māter, matrīs f motina
mulier, eris f mōteris
nam nes
odiōsus, a, um ne(pa)kenčiamas

ōmen, inis n ženklas
pater, patris m tėvas
plērumque dažniausiai;
daugiausia
praenōmen, inis n asmens vardas
procul toli
soror, ōris f sesuo
trēs, tria trys
ūnus, a, um vienas
trīstis, e liūdnas
velut kaip
veniō, vēnī, ventum, venīre ateiti, atvykti

Praenōmina Rōmāna

Aemilia, ae f Emilija
Aulus, ī m Áulas
Cornēlia, ae f Kornėlija
Decimus, ī m Dėcimas
Gāius, ī m Gājus
Gnaeus, ī m Gnėjus
Faustus, ī m Fáustas
Iūlia, ae f Jūlija

Iūlius, ī m Jūlijus
Lūcia, ae f Liūcija
Lūcius, ī m Liūcijus
Mānius, ī m Mānijus
Numerius, ī m Numėrijus
Octāvia, ae f Oktāvija
Paula, ae f Páulė
Paulus, ī m Páulius

Pūblius, ī m Pūblijus
Quīntus, ī m Kvintas
Sextus, ī m Sėkstas
Spurius, ī m Spūrijus
Tiberius, ī m Tibėrijus
Tullia, ae f Tūlija
Valeria, ae f Valėrija

XIX. Verba composita

ab-sum, a-fuī, –, ab-esse	būti ne čia, būti atstu, nedalyvauti				
ad-sum, ad-fuī, –, ad-esse	būti prie, pagelbėti				
dē-sum, dē-fuī, –, dē-esse	trūkti, stokoti				
inter-sum, inter-fuī, –, inter-esse	būti tarpe, dalyvauti				
prae-sum, prae-fuī, –, prae-esse	būti priešakyje, vadovauti				
prō-sum, prō-fuī, –, prōd-esse	būti už, padėti, paremti				
super-sum, super-fuī, –, super-esse	išlikti				
pos-sum, potuī, posse	būti galingam, galėti				
Verba composita			possum, potuī, posse		
Praesēns indicatīvī actīvī			Praesēns	Imperfectum	Futūrum I
ab-sum	dē-sum	prō-sum	pos-sum	pot-eram	pot-erō
ab-es	dē-es	prōd-es	pot-es	pot-erās	pot-eris
ab-est	dē-est	prōd-est	pot-est	pot-erat	pot-erit
ab-sumus	dē-sumus	prō-sumus	pos-sumus	pot-erāmus	pot-erimus
ab-estis	dē-estis	prōd-estis	pot-estis	pot-erātis	pot-eritis
ab-sunt	dē-sunt	prō-sunt	pos-sunt	pot-erant	pot-erunt

Ex vitā Plīnī

Surgō, ubi volō, saepe p̄imā lūce. Amō sedēre in silentiō et meōs oculōs claudere. „Quid mihi hodiē facere necesse est“, – mēcum cōgitō. Tum notārium vocō et iubeō eum epistolam scribere. Hōrā quārtā et quīntā in peristylum prōcedō et aliam epistolam parō. Dum prandium ēdō. Post prandium dormiō, tum ambulō (herī nōn ambulābam). Mox ōrātiōnem Graecam et Latīnam legō, quod vōcem meam firmam facit. Postea in cēnā nostrā amīcī meī intersunt. Ego et uxor mea cum amīcīs paucīs saepe cēnāmus. Aliud nōn possum. Numquam mihi amīcī dēerant. Dum cēnam ēdimus, servus librum bonum nōbīs legit. Mihi placet Aenēidem Vergiliū audīre. Ego et multī amīcī meī etiam auctōrēs Latīnās recitāre possunt. Tandem in hortō ambulō cum amīcīs meīs, quī sunt praeclārī et ērudītī.

Nōn numquam ex hōc ōrdine errō. Ante lūcem nōn poteram surgere. Sī diū dormīvī, equō ire amō. Amīcī quōque ex oppidīs vīcīnīs veniunt. Saepe in silvam venārī intrō. Etiam audiō virōs, quī in agrīs meīs labōrant.

Sententiae. Adsum. Opera, quī supersunt. Nōn possumus. (Vergilius) Nōn possum. (V. Mykolaitis-Putinas)

Vocābula

ambulō, āvī, ātum, āre vaikščioti	hortus, ī m sodas	prandium, ī n pusryčiai
alius, alia, aliud kitas	intrō, āvī, ātum, āre įžengti	prōcedō, cessī, cessum,
Aenēis, idis m Eneidā	iubeō, iussī, iussum, iubē-	cedere išeiti; pasirodyti; eiti
avunculus, ī n avýnas, dėdė	re liepti, įsakyti	saepe dažnai
cōgitō, āvī, ātum, āre mą-	lūx, lūcis f šviesa	sedeō, sēdī, sessum, sedē-
stytī, galvoti	mox greit, tuojau; paskui	re sėdėti
diū ilgai	nam nes	surgō, surrēxī, surrēc-
dormiō, īvī, itum, ire mie-	necesse est būtina, privalu	tum, surgere kilti; keltis
goti	notārius, ī m sekretorius	tandem pagaliau
dum tada	numquam niekada	ubi kai; kur
ēdō, ēdī, ēsum, edere valgyti	ōrdō, inis n eilė; tvarka	uxor, ōris f žmona
eō, iī, itum, ire eiti	paucī, ōrum m nedaugelis	venor, venātus sum, ve-
errō, āvī, ātum, āre klysti	peristylum, ī n gr. peristilis	nārī medžioti (<i>verbum dep.</i>)
ērudītus, a, um išsilavinęs	placeō, placuī, placitum,	vīcīnus, a, um kaimyninis
firmus, a, um tvirtas, stiprus	placēre patikti, įtikti	volō, voluī, –, velle, norėti
	praeclārus, a, um žinomas	vōx, vōcis f balsas

XX. Dēclīnātiō tertiā – trečioji linksniuotė. Balšinis tipas

	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.	Sg.	Sg.	Pl.
Nom.	turrīs <i>f</i>	turrēs	vīs <i>f</i>	vīrēs	Tiberis <i>m</i>	mare <i>n</i>	maria
Gen.	turrīs	turrium		vīrium	Tiberis	maris	marium
Dat.	turrī	turribus		vīribus	Tiberī	marī	maribus
Acc.	turrīm	turrēs	vīm	vīrēs	Tiberim	mare	maria
Abl.	turrī	turribus	vī	vīribus	Tiberī	marī	maribus

1. Išmokite atmintinai trečiosios linksniuotės balšinio tipo žodžius.

febris, is f drugys puppis, is f vairagalis secūris, is f kirvis sitis, is f toškulys turris, is f bokštas	tussis, is f kosulys vīs, – f jėga; prievarta Albis, is m Elbė, upė Neāpolis, is f Neāpolis Tiberis, is m Tiberis, upė	mare, is n jūra conclāve, is n užrakinamas kambarys animal, ālis n gyvūnas vectīgal, ālis n mokestis, riņkliava exemplar, āris n pavyzdys
---	---	--

Sententiae. Et māceriam circumdedī et circumfōdī et plantāvī vīneam Sorech [bīblinė vieta] et aedificāvī turrim in mediō eius. Quantum scīmus gutta est, ignōrāmus mare. Vī et animō. Contrā vim nōn valet iūs. Ultrā vīrēs. (Vergilius) Vim vī repellere licet. Vim vīribus exīre. (Ulpianus) Vīribus ūnitīs. Vīs armāta. Vīs ā tergō. Vīs cōmica. Vīs tragica. (Aristotēlēs) Vīs inertiae. Vīs lēgis. Vīs magica. Vīs medicātrix natūrae. Vīs saepe violat iūs. Vīs vim pellit. Vīs vitālis. Contrā vim mortis nōn est medicāmen in hortīs. Sine vī et dolō. Turris eburnea. Turris Babelis. Terra turrium. [šiuolaikinis stalo žaidimas] Tabulletae contrā tussim prō infantibus. Ad Tenediam secūrim. Secūrī Tenediā (iš gr. Τενεδία πελέκει, apie griežtą, nieko nesigailintį Tenėdo salos valdovą teisėją) Candor dat vīribus ālās.

♦ **Nota bene! Domīcijus Ulpīānas** (lo. **Ulpianus**) – žymus romėnų teisininkas iš Tīro.

Vocābula

aedificō, āvī, ātum, āre statyti	hortus, ī m sodas	pasirodyti; eiti
āla, ae f sparnas	ignōrō, āvī, ātum, āre nežinoti	quantus, a, um koks
animus, ī m siela, dvasia	inertia, ae f neveiklumas;	repellō, repulī, repulsum,
armātus, a, um ginkluotas;	inercija	repellere atstumti; atmušti;
<i>čia</i> karinis	īnfāns, antis m kūdikis, vai-	išvaryti
Babel, is f Babilōnas; <i>čia</i>	kas	sciō, scīvī, scītum, scīre
Bābelis	iūs, iūris n teisė	žinoti, mokėti
candor, ōris m skaistus bal-	licet, licuit, licēre leidžia-	sine su abl. be
tumas; spindėjimas; dorumas	ma, galima	tabulleta, ae f tabletė
circumdō, dedī, datum,	lūx, lūcis f šviesa	Tenedius, a, um Tenėdo
dare dėti aplinkui; apsupti	māceria, ae f tvora	tergum, ī n nugara
circumfodiō, fōdī, fossum,	magicus, a, um magiškas	tragicus, a, um tragizmo
fodere apkasti, apkaupti	medicāmen, inis n vaistas	ultrā su acc. anāpus, už; per,
cōmicus, a, um komizmo	medicātrix, īcis f gydytoja	virš
contrā su acc. prieš	medium, ī n vidurys	ūnitus, a, um suvienytas;
dolus, ī m klasta	mors, mortis f mirtis	<i>čia</i> bendras
eburneus, a, um dramblio	pellō, pepulī, pulsum,	valeō, valūī, valitum, va-
kaulo	pellere stumti; varyti; mušti	lēre būti sveikam; gyventi;
ēruditus, a, um išsilavinęs	plantō, āvī, ātum, āre so-	turėti reikšmės, galioti
exeō, exiī, exītum, exīre	dinti, persodinti	violō, āvī, ātum, āre smur-
išeiti; <i>čia</i> naudoti	prōcedō, prōcessī, prō-	tu padaryti; pažeisti
gutta, ae f lašas	cessum, prōcedere išeiti;	vitālis, e gyvenimo; gyvybi-

XXI. Discordia frātrum

Faustus casam intrat: „Acca, ubi es? Veni et audi de calamitate! Romulus Remum necavit!“ Acca verbis mariti non credit: „Quid dicis, quid audivi?“ Faustus autem: „Crede mihi, uxor. Hodie cum amicis ad Palatium properavi. Etiam Romulus et Remus et multitudinem virorum Palatium petiverunt. Tum Romulus viris ad se vocavit et, ubi tacuerunt, orationem habuit: „Gaudeo, quod venire non dubitavistis. Hodie sacrum facere volumus; nam auxilio deorum Palatium munivimus. Videte murum! Nunc tandem sine periculo vivere possumus!“ Viri verba Romuli clamore probaverunt. Subito autem Remus: „Ego tuum murum rideo; murus enim inimicum non prohibet.“ Statim murum transiit. Tum Romulus per iram Remum petivit et, o Acca, fratrem necavit. Faustus tacet. Acca autem lacrimas tenet et clamat: „O Faustule, frustra lupa pueros in ripa Tiberis servavit et aluit, frustra tu Remum cum fratre domum portavisti, frustra Remo parentes fuimus! O Romule, cur fratrem necavisti?“ Tum Faustus et Acca filium flevērunt.

Sententiae. Aut prorsunt poetae aut delectant. Avaro omnia desunt, sapienti nihil. Nemo in sua causa iudex esse potest. Non omnia possumus omnes. (Vergilius) Da mihi factum, dabo tibi ius. De iure. Dicere non est facere. Ego sum. Est deus in nobis. (Ovidius) Fabula de te est. Filii Romuli et Remi. Filius terrae. Fortunae filius. (Horatius) Fortuna tibi est. (Livius)

Vocabula

Acca, *ae f* Akà
ad *su acc.* pas, prie
alō, **aluī**, **alitur**, **alere**
maitinti, penėti
audiō, **ivī**, **itur**, **ire** girdėti
aut arba
auxilium, *i n* pagalba
avārus, **a**, **um** godus, gobšus
calamitas, **atis** *f* nelaimė
casa, *ae f* trobelė
causa, *ae f* byla
clamō, **avī**, **atum**, **are** šaukti
clamor, **ōris** *m* šauksmas
credō, **credidī**, **creditum**,
credere tikėti
cūr kodėl
dicō, **dixī**, **dictum**, **dicere**
sakyti
discordia, *ae f* nesantaika
dō, **dedī**, **datum**, **dare**
duoti
domum į namus, namo
dubitō, **avī**, **atum**, **are**
abejoti
eō, **iī**, **itur**, **ire** eiti
delectō, **delectāvī**, **delectatum**,
delectare džiuginti
faciō, **fēcī**, **factum**, **facere**
daryti
factum, *i n* faktas
Faustus, *i m* Fáustulas
fleō, **flēvī**, **flētum**, **flēre**
verkti, raudoti

frustrā veltui
gaudeō, **gavīsus sum**, **gaudēre** džiaugtis (*verbum dep.*)
intrō, **avī**, **atum**, **are** įžengti
inimicus, *i m* nedraugas
ira, *ae f* pyktis
iudex, **iudicis** *m* teisėjas
iūs, **iūris** *n* teisė; *čia* įstatymas
lacrima, *ae f* ašara
maritus, *i m* vyras, sutuoktinis
multitudō, **inis** *f* daugybė
muniō, **ivī**, **itur**, **ire** stiprinti
murus, *i m* siena
necō, **avī**, **atum**, **are** žudyti
numquam niekada
omnis, *e* visas
oratio, **ōnis** *f* kalba; **orationem habere** sakyti kalbą
Palatium, *i n* Palacijus
parēns, **entis** *m, f* gimdytojas, -a; *pl.* **parentēs** tėvai
periculum, *i n* pavojus
petō, **petivī**, **petitum**, **petere** ieškoti; siekti; prašyti; vykti
portō, **avī**, **atum**, **are** nešti
praeclarus, **a**, **um** žinomas
probō, **avī**, **atum**, **are** (iš)bandyti; pritarti
prohibeō, **prohibuī**, **prohibitum**, **prohibere** sulaiykoti

properō, **avī**, **atum**, **are** skubėti
quod kad
rideō, **rīsī**, **rīsum**, **ridere** juoktis
ripa, *ae f* upės krantas
sacer, **sacra**, **sacrum** pašventas, šventas
sapiēns, **entis** išmintingas
sedeō, **sēdī**, **sessum**, **sedere** sėdėti
servō, **avī**, **atum**, **are** saugoti
statim tučtuojau, bematant
subitō staiga
tandem pagaliau
ubi kai; kur
uxor, **ōris** *f* žmona
taceō, **tacui** **tacitum**, **tacere** tylėti
teneō, **tenuī**, **tentum**, **tenere** laikyti, turėti
transileō, **siluī**, **silire** peršokti
veniō, **vēnī**, **ventum**, **venire** ateiti, atvykti
videō, **vidī**, **vīsum**, **videre** matyti
vocō, **avī**, **atum**, **are** šaukti; kviesti
volō, **voluī**, **–**, **velle**, norėti
vivō, **vixī**, **victum**, **vivere** gyventi

XXII. Adiectīva prōnōminālia – būdvardiniai įvardžiai

ūnus, a, um vienas sōlus, a, um tiktai vienas tōtus, a, um visas ūllus, a, um kažkoks alter, altera, alterum kitas, antras uter, utra, utrum katras neuter, neutra, neutrum niekatras nūllus, a, um joks alius, alia, aliud kitas	N. alter, altera, alterum G. alteriūs D. alterī A. alterum, alteram, alterum A. alterō, alterā, alterō	N. alius, alia, alium G. aliūs D. aliī A. alium, aliam, alium A. aliō, aliā, aliō
uter, utra, utrum katras neuter, neutra, neutrum niekatras nūllus, a, um joks alius, alia, aliud kitas	N. alterī, alterae, altera G. alterōrum, -ārum, -ōrum D. alterīs A. alterōs, alterās, altera A. alterīs	N. aliī, aliae, alia G. aliōrum, aliārum, aliōrum D. aliīs A. aliōs, aliās, alia A. aliīs

Sententiae. Tōtus mundus agit histriōnem. (Šekspyras) Nec sibi, sed tōtī genitum sē crēdere mundō. (Lūcānus) Ūnus vir nūllus vir. Nōn sum ūnī angulō nātus: patria mea tōtus hic est mundus. (Seneca) Ūnīus dēmentia dēmentēs efficit multōs. Timeō lēctōrem ūnīus librī. Ego sum tū, tū es ego, ūnīus animī sumus. Alter ego. Amīcus est tamquam alter ego. (Pythagoras) Vērus amīcus est, quī est tamquam alter idem. (Cicero) Benēficus est, quī nōn suī, sed alteriūs causa benignē facit. (Cicero) Sibi parat malum, quī alterī parat. Trīstis eris, sī sōlus eris. (Ovidius) Sacrum. Profānum. Ignōrantia nōn est argūmentum. (Spīnōsa)

♦ **Nota bene!** Vīljamās Šekspyras (angl. **Shakespeare**, 1564–1616, Ānglija) – vienas žymiausių pasaulio dramaturgų, išgarsėjęs tragėdijomis; žinomiausia jų – „Hámletas“. **Barūchas Spinozà** (lo. **Benedictus de Spīnōsa**, 1632–1677, Olándija) – žymus žydų filosofas. **Márkas Anėjus Lukānas** (lo. **Lūcānus**) – romėnų poetas (39–65), poėmos „Farsáljija“ autorius.

Tarptautiniai žodžiai: **augziliāras** – vyskupo padėjėjas; **efēktas** – kurios nors veiklos padarinys; **erudītas** – labai išsilavinęs, didžiai išprusęs žmogus; **notāras** – valstybės įgaliotas pareigūnas, atliekantis notārinčius veiksmūs: tvarkantis ir tvirtinantis dokumentūs ir jų tikrumą; **tablètė** – apvaliōs ar ovaliōs fōrmos supresūota vaistų dōzė, praryjama vienu metū; **totalitarizmas** – tokia sántvarka, kai valstybė kontroliuoja visas gyvenimo sritis.

Vocābula

agō, ēgī, āctum, agere varyti; veikti; **agit histriōnem** vaidina
angulus, ī n kampas; kertė
animus, ī m siela, dvasia
argūmentum, ī n argumentas, įrodymas
beneficus, a, um geradariškas, labdaringas; palankus, maloningas
benignē geraširdiškai, palankiai; mielai, maloniai
causa, ae f priežastis; byla; dalykas, reikalas
crēdō, crēdidī, crēditum, crēdere tikėti
dēmēns, entis beprotis, pamišęs
dēmentia, ae f beprotystė, pamišimas

efficiō, effēcī, effectum, efficere padaryti
faciō, fēcī, factum, facere daryti; vykdyti, atlikti
histriō, ōnis m aktorius
gignō, genuī, genitum, gignere gimdyti; būti priežastimi; **genitus, a, um** gimęs
ignōrantia, ae f nežinojimas
lēctor, ōris m skaitytojas
liber, librī m knyga
malum, ī n blogis
multus, a, um daug, daugelis
mundus, ī m pasaulis
nātus, a, um gimęs
parō, āvī, ātum, āre ruošti
patria, ae f tėvynė

profānus, a, um nepašvęstas; nešvarus; bedieviškas; nuodėmingas
sacer, sacra, sacrum pašvęstas, šventas
servō, āvī, ātum, āre saugoti
sine su abl. be
taceō, tacuī tacitum, tacēre tylėti
tamquam taip kaip; tarsi; lyg
teneō, tenuī, tentum, tenēre laikyti, turėti
timeō, timuī, –, timēre su dat. ir acc. bijoti, būkštauti
trīstis, e liūdnas
vērus, a, um tikras,

XXIII. Dēclīnātiō tertia – trečioji linksniuotė. Mišrusis tipas

	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.
Nom.	ars <i>f</i>	artēs	clādēs <i>f</i>	clādēs	mōns <i>m</i>	montēs	nox <i>f</i>	noctēs
Gen.	artis	artium	clādis	clādium	montis	montium	noctis	noctium
Dat.	artī	artibus	clādī	clādibus	montī	montibus	noctī	noctibus
Acc.	artem	artēs	clādem	clādēs	montem	montēs	noctem	noctēs
Abl.	arte	artibus	clāde	clādibus	monte	montibus	nocte	noctibus
Voc.	ars	artēs	clādis	clādēs	mōns	montēs	nox	noctēs

Militēs Rōmānī – vīs imperiū Rōmānī

Rōma magna urbs est. Magnus numerus cīvium Rōmānōrum semper in armīs erant. Magnus etiam est numerus militum Rōmānōrum. Militēs Rōmānī aut peditēs erant, aut equitēs. Rōmānī magnam classem habēbant. Multī militēs in classe militābant. Rōmānīs nōn solum nāvēs longae, sed etiam nāvēs onerāriae erant. Nāvis longa cum turri hostēs Rōmānōs terrēbant. In puppī nāvis gubernātor sedēbat et nāvem gubernābat. Cōpia Rōmānae saepe terrā marīque hostēs superābant. Rōmānī in multīs pugnīs Pūnōs superābant, post Graecōs, deinde Gallōs et Dācōs. Caesare duce Rōmānī Aegyptum occupāvit. Etiam multās regiōnēs Asiae Minōris occupāvit. Imperium Rōmānum multās prōvinciās habet: Siciliam, Prōvinciam sive Galliam Narbōnēnsē, Galliam, Pannoniam, Dāciam, Thrāciam, Britanniam, Aegyptum, Illyriam, Macedoniam, Syriam, Iūdaeam, Āfricam, Hispāniam, Armeniam et ceterās. Clādēs Rōmānōrum rārae fuērunt.

Komentaras. Prōvincia arba **Gallia Narbōnēnsis** – iki Cèzario užkariavimų romėnams priklausiusi Galiijos dalis; teñ buvo Narbōnos miestas (lie. **Narbonà**, lo. **Narbōna**).

Vocābula

Armenia, ae f Armėnija
Asia Minor Mažoji Azija
auxilium, ī n pagālba
arma, ōrum n ginklai
aut arba
Caesar, aris m Cėzaris
calamitas, ātis f nelaimė
ceterus, a, um kitas
cīvis, is m, f pilietis, –ė
clādēs, is f pralaimėjimas
classis, is f laivynas; moki-
nių klasė
cōpia, ārum f karinės pa-
jėgos
Dācia, ae f Dākija
deinde iš ten; po to
dux, ducis m vadas
eques, itis m raitelis
faciō, fēcī, factum, facere
daryti
gubernātor, ōris m vairi-
ninkas
gubernō, āvī, ātum, āre
vairuoti

hostis, is m, f priešas
Illyria, ae f Ilirija
imperium, ī n impėrija
Iūdaea, ae f Judėja, pietinė
Palestinos sritis
longus, a, um ilgas
Macedonia, ae f Makedo-
nija
mare, is n jūra; **terra ma-
rīque** sausumoje ir jūroje
mīles, itis m karys, kareivis
militō, āvī, ātum, āre eiti
karinę tarnybą; kareiviauti
multus, a, um daug, dau-
gelis
Narbōnēnsis, e Narbōnos
nāvis, is f laivas; **nāvis lon-
ga** karo laivas; **nāvis onerā-
ria** prekybinis laivas
numerus, ī m skaičius
nōn solum, ... sed etiam
ne tik, ... bet ir
occupō, āvī, ātum, āre už-
imti

onerārius, a, um krovinių;
krovininis
Pannonia, ae f Panōnija
pedes, itis m pėstininkas
portō, āvī, ātum, āre nešti
post su acc. po; vėliau
prōvincia, ae f prōvincija
pugna, ae f kova, mūšis
Pūnī, ōrum m pūnai, t. y.
kartaginiėčiai
puppis, is f vairāgalis
rārus, a, um retas
saepe dažnai
**sedeō, sēdī, sessum, sedē-
re** sėdėti
superō, āvī, ātum, āre vir-
šyti, nugalėti
urbs, urbis f miestas
Thrācia, ae f Trākija
terreō, terruī, territum,
terrēre gąsdinti, bauginti
turris, is f bokštas
**veniō, vēnī, ventum, ve-
nīre** atvykti

XXIV. Adiectivum. Trečiosios linksniuotės būdvardžiai

Trečiosios linksniuotės būdvardžiai būna **trijų**, **dviejų** arba **vienos galūnės**. Tai reiškia, kad jie vardininko linksnyje (*nom. sg.*) gali turėti tris ir atitinkamai dvi arba tik vieną formą.

Trijų galūnių būdvardžiai

ācer *m*, **ācris** *f*, **ācre** *n* aštrus, žodynuose užrašomas **ācer**, **ācris**, **ācre** aštrus
celeber *m*, **celebris** *f*, **celebre** *n* garsus, žodynuose užrašomas **celeber**, **bris**, **bre** garsus
celer *m*, **celeris** *f*, **celere** *n* greitas, žodynuose užrašomas **celer**, **eris**, **ere** greitas
salūber *m*, **salūbris** *f*, **salūbre** *n* sveikas, žodynuose užrašomas **salūber**, **bris**, **bre** sveikas

Dviejų galūnių būdvardžiai

fortis *m, f*, **forte** *n* narsus, žodynuose užrašomas **fortis**, **e** narsus
gravis *m*, **gravis** *f*, **grave** *n* sunkus, žodynuose užrašomas **gravis**, **e** sunkus

Vienos galūnės būdvardis

fēlix *m, f, n* laimingas, *gen. sg.* **fēlicis**, žodynuose užrašomas **fēlix**, **īcis** laimingas
ingēns *m, f, n* didžiulis, *gen. sg.* **ingentis**, žodynuose užrašomas **ingēns**, **entis** didžiulis
pār *m, f, n* lygus, vienodas, *gen. sg.* **pāris**, žodynuose užrašomas **pār**, **pāris** lygus, vienodas
sapiēns *m, f, n* išmintingas, *gen. sg.* **sapientis**, žodynuose užrašomas **sapiēns**, **entis** išmintingas

Trečiosios linksniuotės būdvardžių linksniavimas

	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.
Nom.	ācer, ācris, ācre	ācrēs, ācria	fortis, forte	fortēs, fortia	pār	pārēs, pāria
Gen.	ācris	ācrium	fortis	fortium	pāris	pārium
Dat.	ācrī	ācribus	fortī	fortibus	pārī	pāribus
Acc.	ācrem, ācre	ācrēs, ācria	fortem, forte	fortēs, fortia	pārem, pār	pārēs, pāria
Abl.	ācrī	ācribus	fortī	fortibus	pārī	pāribus

1. Išmokite lotyniškai giedoti giesmę „Su gimimo diena“.

Semper fēlix sīs tū
 Semper fēlix sīs tū
 Semper fēlix, cāre / cāra NN
 Semper fēlix sīs tū.

Vocābula cārus, a, um brangus sīs būtum (*coni.*)

	Sg.	Pl.
Nom.	laudāns	laudānt-ēs
Gen.	laudānt- is	laudānt- ium
Dat.	laudānt- ī	laudānt- ibus
Acc.	laudānt- em	laudānt- ēs
Abl.	laudānt- e	laudānt- ibus

Subūdvardėję dalyviai linksniuojami kaip būdvardžiai: *abl. sg. sapientī*, kaip *ācrī*, *fortī* ir t. t.

XXV. Participium – dalyvis

Participium praesentis āctīvī

laudā- : **laudā-ns**, **laudā-ntis** giriaš
habē- : **habē-ns**, **habē-ntis** turįs
scrib- : **scrib-ēns**, **scrib-entis** rašąs
audī- : **audī-ēns**, **audī-entis** išgirstąs
 iš **es-se** su tik priešdėliais: **prae-s-ēns**, **prae-s-entis** ėsantis, **ab-s-ēns**, **ab-s-entis** nėsantis

Participium perfecti passivi

laudō, laudāvī, **laudāt-um**, laudāre : **laudāt-us** **laudāt-a**, **laudāt-um** pagirtas
 habeō, habuī, **habit-um**, habēre : **habit-us**, **habit-a**, **habit-um** turėtas
 scribō, scripsī, **script-um**, scribere : **script-us**, **script-a**, **script-um** parašytas
 audiō, audīvī, **audīt-um**, audire : **audīt-us**, **audīt-a**, **audīt-um** išgirstas

Perfėkto dalyviai derinami su daiktavardžiais kaip būdvardžiai: **discipulus laudātus** pagirtas mokinys, **discipula laudāta** pagirta mokinė, **oppidum laudātum** pagirtas miestas.

XXVI. Dēclīnātiō quārta – ketvirtoji linksniuotė

	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.
Nom.	frūctus <i>f</i> vaisius	frūctūs	cornū <i>f</i> ragas	cornua	lacus <i>m</i>	lacūs
Gen.	frūctūs	frūctuūm	cornūs	cornuūm	lacūs	lacuūm
Dat.	frūctuī	frūctībus	cornū	cornībus	lacuī	lacubus
Acc.	frūctum	frūctūs	cornū	cornua	lacum	lacūs
Abl.	frūctū	frūctībus	cornū	cornībus	lacū	lacubus
Voc.	frūctus	frūctūs	cornū	cornua	lacus	lacūs

1. Išverskite Vergilijaus teksto ištrauką.

Hīc sēcūra quiēs, et nescia fallere vīta,
Dīvēs opum variārum; hīc lātīs ōtia fundīs,
Spēluncae vīvīque lacūs; hīc frīgida Tempe
Mūgitusque boum, mollēsque sub arbore somnī. (Vergilius)

Sententiae Multae manūs onus levius faciunt. Habet etiam in manū gladium et secūrim, sē autem dē bellō et ā latrōnibus nōn liberat. (Vulgāta) Neque semper arcum / Tendit Apollo. (Horātius) Nōn est meum contrā auctōritātem senātūs dīcere. (Cicero) Prīmus sapientiae gradus est falsa intelligere. Status quō. Status in quō. Statū quō. In statū quō. Status quō ante bellum. Sexū fēmina, ingeniō vir. (Marijos Terèzès antkapio epitāfija, Áustrija) Venī, Creātor Spīritus. Venī, Sancte Spīritus. Spīritus prōmptus, carō autem ĩnfirma. (Vulgāta) Senātus populusque Rōmānus. Alterā manū fert lapidem, alterā pānem ostentat. (Plautus)

Tarptautiniai žodžiai: **finišas** – greičio varžybų baigmė; **gubernātorius** – gubernijos valdytojas; **humāniškas** – žmoniškas; **klāsė** – pastovė mokinių grupė; **kulinārija** – valgių gaminimo būdas; **okupuoti** – užimti; **opīnija** – viešojo nuomonė; **regiōnas** – kraštas.

Vocābula

arbor, oris *f* medis

arcus, ūs *m* lankas; arka

auctōritās, ātis *f* galia; valdžia; įtaka; autoritėtas

bellum, ĩ *n* karas

bōs, bovis *m, f* jautis, karvė

carō, carnis *f* mėsa; kūnas

clamō, āvī, ātum, āre šaukti

creātor, ōris *m* kūrėjas

dīcō, dīxī, dictum, dīcere sakyti

dīves, itis turtingas

domus, ūs *f* namas

faciō, fēcī, factum, facere daryti

gradus, ūs *m* žingsnis

gladius, ĩ *m* kardas

fallō, fefellī, falsum, falle-re apgauti, sukčiauti; klastoti

falsus, a, um apgaulingas, melagingas

frīgīdus, a, um šaltas

fundus, ĩ *m* žemės valda; dvaras

ingenium, ĩ *n* gabumai; būdas

ĩnfirmus, a, um nestiprus

intellegō, lēxī, lēctum, le-gere suprasti

latrō, ōnis *m* plėšikas; samdinys

lacus, ūs *m* ežeras

lapis, idis *m* akmuo

lātus, a, um platus

levis, e lengvas; **leve** lengvai

līberō, āvī, ātum, āre išlaisvinti, išvaduoti

manus, ūs *f* ranka

mollis, e minkštas; malonus

mūgitus, ūs *m* baubimas, maurojimas

necō, āvī, ātum, āre žudyti

neque ir ne

nescius, a, um nežinantis; nežinomas

onus, eris *n* našta

opēs, opum *n* turtas; turtai

ostentō, āvī, ātum, āre iš-

tiesti; atkišti; rodyti

ōtium, ĩ *n* poilsis; laisvalaikis

pānis, is *m* duona

populus, ĩ *m* tauta

prōmptus, a, um čia drąsus

quiēs, ētis *f* poilsis, ramybė

sanctus, a, um šventas

secūris, is *f* kirvis

sēcūrus, a, um be rūpesčių, ramus

senātus, ūs *m* senātas

sexus, ūs *m* lytis

spēlunca, ae *f* gr. urvas, ola

somnus, ĩ *m* miegas

spīritus, ūs *f* dvelkimas, pūtimas; dvasia, siela

status, ūs *m* stovėjimas; padėtis

Tempē *n* Teĩpė, slėnis

tendō, tetendī, tentum,

tendere tempti

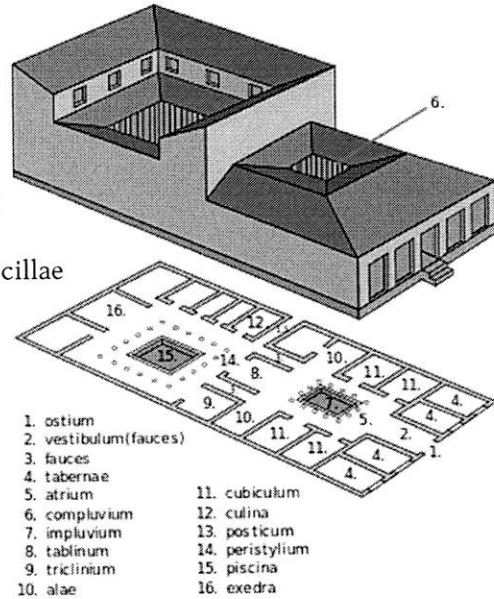
varius, a, um įvairus

veniō, vėnī, ventum, ve-nĩre ateiti, atvykti

XXVII. Domus Rōmāna

Domūs Rōmānae habēbant multa cubicula: ātria, ālās, cubicula, culīnam, exedram, peristylīum, tabernās, tabulīnum, triclinīum, et vestibulum. Ātrium propter iānuam et vestibulum iacet et umbilicus domī est. Ātrium compluvium et impluvium habet. Speciōsae pictūrae parietēs ātriī décorant. Cubicula parva conclāvia dormitōria sunt. Culīna parva et sublūstris est. Hīc fornāx est et ancillae labōrābant. Servī cibum in culīnā parābant. Propter peristylīum exedra magna est. In parietibus et solīs vidēmus variās pulchrās pictūras. Peristylīum est cavaedium porticibus circumdatum, in quō saepe sunt etiam piscīnae, statuae, silānī, plantae. Tabernae aediculae viae oppositae sunt, in quibus rēs variās vēndunt. Tabulīnum cubiculum pecūniae, tabulārū, et imāginū est. Solum tessellātum saepe est.

(https://la.wikipedia.org/wiki/Domus_Rōmāna)

1. ostium	11. cubiculum
2. vestibulum(fauces)	12. culina
3. fauces	13. porticum
4. tabernae	14. peristylum
5. atrium	15. piscina
6. compluvium	16. exedra
7. impluvium	
8. tablinum	
9. triclinium	
10. alae	

Tarptautiniai žodžiai: impliūvijus – keturkašpis baseinas ātrijuje; **kompliūvijus** – angā ātrijaus stogė; **konklavà** – kardinolų susirinkimas uždarojė patalpojė (Siksto koplỹčioje), šaūkiamas pōpiežiui rinkti; **peristīlis** – vidaus kiemas, apjuostas kolonadà; **opozīcija** – pārtija ar grupė, nesutinkanti su daugumōs nuomone; **pōrtikas** – atviras prieangis su kolōnomis; **triklīnijus** – keturkašpis valgomasis stalas su gultais (*clīnē*) iš trijų stalo pusių.

Vocābula

aedicula, *ae f* kambarėlis
āla, *ae f* sparnas
ancilla, *ae f* tarnaitė; vergė
ātrium, *ī n* ātrijus, svetainė
cavaedium, *ī n* kiemas romėnų namė; kiemo aikštė
cibus, *ī m* maistas
circumdō, **dedī**, **datum**, **dare** dėti aplinkui; apsupti
conclāve, *is n* užrakinamas kambarys
cubiculum, *ī n* kambarys; miegamasis
compluvium, *ī n* kompliūvijus
culīna, *ae f* virtuvė
decorō, *l* puošti
domus, *ūs f* namas
dormitōrius, **a**, **um** miego, miegamasis; **cubiculum dormitōrium** miegamasis kambarys
exedra, *ae f gr.* eksedrà; pasikalbėjimų salė
fornāx, **ācis** *f* krosnis

frustra veltui
habēō, **uī**, **itum**, **ēre** turėti
hortus, *ī m* sodas
iaceō, **uī**, **–**, **ēre** gulėti
iānuā, *ae f* durys
imāgō, **inis** *f* paveikslas
impluvium, *ī n* impliūvijus
labōrō, *l* dirbti
oppositus, **a**, **um** esantis priešais
parō, *l* ruošti
parvus, **a**, **um** mažas
pecūnia, *ae f* turtas; pinigai
peristylum, *ī n gr.* peristīlis
pariēs, **etis** *m* siena
pictūra, *ae f* tapyba; paveikslas
piscīna, *ae f* baseinas
planta, *ae f* augalas
propter *su acc.* greta, arti; dėl už
porticus, *ūs m* pōrtikas, kolonadà, dengta galėrija
posticum, *ī n* užpakalinės durys; užpakalinė namo dalis

pulcher, **chra**, **chrom** gražus
saepe dažnai
silānus, *ī m* fontānas
solum, *ī n* žemė; kambario grindys
speciōsus, **a**, **um** gražus
statua, *ae f* statulà
sublūstris, *e* silpnai apšviestas
taberna, *ae f* krāutuvė; smuklė
tabula, *ae f* lenta; sąskaitų knyga; dokumentas
tabulīnum, *ī n* archyvas
tessellātus, **a**, **um** mozāikos
triclinium, *ī n* triklinijus, valgomasis
umbilicus, *ī m* bamba; vidurys
varius, **a**, **um** įvairus
vēndō, **didī**, **ditum**, **ere** parduoti
via, *ae f* gatvė

XXVII. Metalla

Metalla in terrā invenīmus. Terra in vĕnīs suīs metalla continent: aurum, argentum, plumbum, cuprum, ferrum. Etiam lūnae astrisque metalla sunt. Iam antīquīs temporibus populī instrūmenta varia ē metallīs faciēbant. Aegyptiī in terrā, ad Aegyptum Superiōrem sitā, aurum inveniēbant. Hetthaeī, veterēs incolae Asiae Minōris, iam millenniō quārtō ante Christum nātum ferrum fabricābant et multa instrūmenta sibi ē ferrō parābant. Graecī et Rōmānī īnsulam magnam, in marī Mediterrāneō sitam, ā metallō cuprō Cyprum appellābant. Ibi aerāria magna erant. In īnsulā Rhodō Graecī ē cuprō statuam maximam deī Sōlis fēcērunt. Mōtus terrae statuam istam dēstrūxit.

Metalla stellās suās habent. Aurum Sōlis metallum est, argentum – Lūnae. Argentum vīvum, hodiē hydrargyrum appellātum, stellae errantis Mercuriī metallum est. Cuprum metallum stellae errantis Veneris est. Poētae antīquī Venerem, deam ad īnsulam Cypri ē spūmā sālis nātam, Cypriam appellāvit. Ferrum metallum stellae errantis Mārtis est, zincum – stellae errantis Iovis, plumbum – stellae errantis Sātūrnī.

Stellae sua sīgna astronomica habent, metalla – scientifica symbola. Sōlis sīgnum ☉, aurī – **Au**; Lūnae – ☾, argentī – **Ag**; Mercuriī – ☿, hydrargyrī – **Hg**; Veneris – ♀, cuprī – **Cu**; Martis – ♂, ferrī – **Fe**; Iovis – ♃, zincī – **Zn**; Sātūrnis – ♄, plumbī – **Pb**.

Aurum, argentum, hydrargyrum, cuprum, ferrum, zincum, plumbum elementa chemica sunt.

♦ **Nota bene! Chēmija** – (gr. χημεία metalu liejimo menas) – mokslas apie chēminius elementūs bei ju sudaromu vieniniu ir sudėtinu mēdžiagu struktūra, savybes ir kitimus, vykstančius chēminiu reākciju metu. Chēmijos pāgrindas – atōminė-molekulinė teōrija. Pagal šia teōrija visa mēdžiaga susideda iš atōmu. Chēmija glaudžiaai siejasi su fīzika, todėl tarp šiu mokslu nėra griežtos ribos. Chēmijos mokslas atsirado XIX amžiuje (Džōnas Dāltonas pagrindė atōminę mēdžiagos sandaros teōriją, Dmitrijus Medelējevas sudarė periōdinę elemeņtų sistēmą).

Vocābula

<p>Aegyptus Superior Aukštutinis Egīptas appellō, ī vadinti Asia Minor Mažoji Azija Aegyptius, ī m egīptiētis aerāria, ae f vārio (rūdos) kasyklā argentum, ī n sidābras astrum, ī n žvaigždė aurum, ī n auksas contineō, tinuī, tentum, tinēre drauge turėti; turėti savyjė chemicus, a, um chēmijos cuprum, ī n vāris Cyprus, ī m Kīpras, sala Cypria Venēros epit. Kipriētė dēstruō, strūxī, strūctum, struere sugriauti elementum, ī n elemeņtas faciō, fēcī, factum, facere daryti ferrum, ī n geležis errō, ī klajoti; stella errāns</p>	<p>planetā Hatthaeus, ī m hetitas hodiē šiandien hydrargyrum, ī n gývsidabris ibi ten instrūmentum, ī n įrankis inveniō, vĕnī, ventum, venīre rasti, aptikti iste, ista, istud tas (<i>gen. istius, dat. istī</i>) incola, ae m, f gyventojas, -a Iuppiter, Iovis m Jupīteris, <i>gr.</i> Dzeūsas mare Mediterrāneum Viduržemio jūra metallum, ī n metālas Mercurius, ī m Merkūrijus, <i>gr.</i> Heřmis millennium, ī n tūkstantmetis mōtus, ūs m judėjimas; mōtus terrae žemės drebėjimas</p>	<p>multus, a, um daug, daugelis nāscor, nātus sum, nāscī gimti (<i>verbum dep.</i>) plumbum, ī n švīnas Rhodus, ī m Rōdas, sala scientificus, a, um mokslinīs Sātūrnus, ī n Sātūrnas; <i>gr.</i> Chrōnas sīgnum, ī n ženklas situs, a, um padėtas, esąs sōl, sōlis m saulė spūma, ae f putā; spūma sālis jūros puta suī savęs (<i>dat. sibi, acc., abl. sē</i>) symbolum, ī n <i>gr.</i> simbolis varius, a, um įvairus Venus, eris f Venerā, <i>gr.</i> Afrodītė vetus, eris senas vĕna, ae f gýsla, venā zincum, ī n cīnkas</p>
--	---	---

XXIX. Numerālia cardinālia – kiekiniai skaitvardžiai

I ūnus, a, um vienas	XI ūndecim vienuolika	XXX trīgintā trisdešimt
II duo, duae, duo du	XII duodecim dvylika	XL quadrāgintā keturiasdešimt
III trēs, tria trys	XIII trēdecim trylika	L quinquāgintā penkiasdešimt
IV quattuor keturi	XIV quattuordecim keturiolika	LX sexāgintā šešiasdešimt
V quīnque penki	XV quīndecim penkiolika	LXX septuāgintā septyniasdešimt
VI sex šeši	XVI sēdecim šešiolika	LXXX octōgintā aštuoniasdešimt
VII septem septyni	XVII septendecim septyniolika	XC nōnāgintā devyniasdešimt
VIII octō aštuoni	XVIII duodēviginti aštuoniolika	C centum šimtas
IX novem devyni	XIX ūndēviginti devyniolika	M mille tūkstantis
X decem dešimt	XX vīginti dvidešimt	MM duo mīlia du tūkstančiai

Dē exercitū Rōmānō

Gāius Iūlius Caesar legiōnem ultrā ōrdināvit et compositiōnem celebrem statuit. In hāc novā constitūtiōne, octōgintā mīlitēs centuriam ductam ab centuriōne explēvērunt. Sex centuriae ūnam cohortem explēvērunt, et decem cohortēs ūnam legiōnem ductam ab lēgātō explēvērunt. Quaeque legiō circā sex mīlia mīlitēs habuit, sed cohors p̄ncipālis dīvisiō in proeliō fuit. Legiōnēs etiam speciālēs mīlitēs inclūsērunt, quī nōn pugnāvērunt, sed stipendia plūra recepērunt. Exemplī grātiā, aquilifer sīgnum lēgatiōnis, aquilam, tulit, maximam honōrem habet. Sīgnifer minus gravia sīgna tulit, et opēs exercitūs administrāvit. Antīquīs tempōribus duōdētrīgintā legiōnēs exercitum Rōmānum explēvērunt.

(Pagal https://www.wikiwand.com/la/Exercitus_Rōmānus)

Tarptautiniai žodžiai: **administrūoti** – valdyti, tvarkyti; **inkliūzas** – intarpas skaidrioje sukietėjusioje dervoje (vabzdys gintarė); **kompozīcija** – meno kūrinio dalių išdėstymas, jų santykis su visuma; **konstitūcija** – pagrindinis valstybės įstatymas; **specialūs** – susijęs su kuria nors specialybe; išskirtinis, ypatingas; **stipeñdija** – pastovì pinigìnė pašalpà.

Vocābula

administrō, 1 patarnauti; tvarkyti, valdyti
aquila, ae f erelis
aquilifer, ī m vėliavnešys
celeber, bris, bre garsus, įžymus; dažnas, paplites
centuria, ae f šimtinė
centuriō, ōnis m šimtininkas; centuriōnas
compositiō, ōnis f sudėjimas, sandara, sudėtis
circā su acc. apie, maždaug
cohors, ortis f kohorta
constitūtiō, ōnis f sandara; nustatymas; nutarimas
divisiō, ōnis f (pa)dalijimas; paskirstymas
ductus, a, um vedamas; vadovaujamas
exemplum, ī n pavyzdys;
exemplī grātiā pavyzdžiui
exercitus, ūs m (apmokyta) kariuomenė

expleō, plēvī, plētum, plēre pripildyti; sudaryti
ferō, tulī, lātum, ferre nešti
gravis, e sunkus; svarbus
habeō, uī, itum, ēre turėti
inclūdō, clūsī, clūsum, clūdere uždaryti, užrakinti; įdėti, įterpti
lēgatiō, ōnis f pasiuntinystė; pasiuntinybė; legāto (karvedžio) padėjėjo pareigybė
lēgātus, ī m pasiuntinys; legiōno vadas Cėzario laikais
legiō, ōnis f legiōnas
magnus, a, um (māior, ius; maximus, a, um) didelis
mīles, itis, m karys, kareivis
miñus mažiau
multī, ae, a (plūrės, a; plūrimī, ae, a) daug, daugelis

novus, a, um naujas
ōrdinō, 1 sustatyti eilėmis; išrikiuoti; sutvarkyti; suskirstyti
opēs, opum f turtas
p̄ncipālis, e pirminis; pagrindinis; svarbiausias
proelium, ī n kautynės, kova; mūšis
pugnō, 1 kovoti, kariauti
quisque, quaeque, quidque kiekvienas
recipiō, cēpī, ceptum, cipere imti atgal; atsiimti; gauti
sīgnifer, ī m vėliavininkas
sīgnum, ī n ženklas; vėliava
speciālis, e specialūs, ypatingas; rinktinis
stipendium, ī n kareivio alga; alga, atlyginimas; karinė tarnyba
ultrā toliau; vėliau, paskiau
tempus, oris n laikas

XXX. Corpus hūmānum (I)

Corpus hūmānum quattuor membra habet: duo bracchia, et duo crūra. Bracchium membrum est et crūs membrum est. In brachiō manus est, in crūre pēs. Duae manūs et duo pedēs in corpore hūmānō sunt.

In corpore ūnum caput est. In capite hominis vidēmus aurēs, tempora et faciem. In faciē sunt frōns, oculī, nāsus, ōs, genae et mentum. Frōns aut lāta, aut angusta est. Super caput capillum vidēmus. Capillus virōrum nōn tam longus est quam fēminārum. Suprā oculōs frōns est. Īnfrā oculōs genae sunt. Post frontem cerebrum est. Ōs labia claudunt. In ōre dentēs et lingua sunt. Homō adultus trīgintā duōs dentēs habet. Īnfantēs usque ad septem annōs habent dentēs lacteōs et dēciduōs numerō ad vīgintī. Postea dentēs lacteī dēcidunt.

Hominēs oculīs vident et auribus audiunt. Homō, quī oculōs bonōs habet, bene videt, quī oculōs malōs habet, male videt. Quī aurēs bonās habet, bene audit, quī aurēs malās habet, male audit.

Caput super collum est. Sub collō pectus est. In pectore cor et pulmōnēs sunt. In corde est sanguis, quī per vēnās ad cor fluit. Color sanguinis ruber est. Īnfrā pulmōnēs est iecur et venter. In ventre cibus est. Cor, pulmōnēs, iecur, venter sunt vīscera hūmāna.

♦ **Nota bene!** Mōnstrum **Scylla**, quod in scopulō habitābat, sex capita (quidque caput trēs ōrdinēs dentium tenēbat) et duodecim pedēs habēbat. **Charybdis** erat vertex, quī identidem aquās ēbibēbat et tum ērumpēbat.

Vocābula

adultus, a, um suaugēs

angustus, a, um siauras

annus, ī m metai

aqua, ae f vanduo

auris, is f ausis

brachium, ī n gr. dilbis; ran-
ka

capillus, ī m plaukas; plaukai

caput, itis n galva

cerebrum, ī n smegenys

Charybdis, is f Charibdē

cibus, ī m maistas

claudō, clausī, clausum,

claudere uždaryti, užrakinti

collum, ī n kaklas

color, ōris m spalva

cor, cordis n širdis

corpus, oris n kūnas

crūs, crūris n blauzda

dēciduus, a, um krintantis

dēns, dentis m dantis

ēbibō, ēbibī, ēbibitum,

ēbibere išgerti

ērumpō, ērūpī, ēruptum,

ērumpere pralaužti; staiga

išsiveržti

faciēs, ēī f veidas

fēmina, ae f mōteris

fluō, flūxī, flūxum, fluere
tekėti

frōns, frontis f kakta

gena, ae f skruostas

habēō, habuī, habitum,

habēre turėti

habitō, l gyventi

homō, hominis m žmogus

hūmānus, a, um žmogaus

identidem ne kartą; daug

sykių

iecur, iecoris n jėknos; ke-
penys

īnfāns, antis m kūdikis,

vaikas

īnfrā su acc. po, apačioje

labium, ī n lūpa

lacteus, a, um pieninis

lātus, a, um platus

lingua, ae f liežuvis; kalba

longus, a, um ilgas

manus, ūs f ranka

membrum, ī n narys

mentum, ī n smakras

mōnstrum, ī n pabaisa

nāsus, ī m nosis

oculus, ī m akis

ōrdō, inis n tvarka; eilė

ōs, ōris n burna, veidas

pectus, oris n krūtinė

pēs, pedis m koja; pėda

post su acc. po

pulmō, ōnis f plaučiai

quisque, quaeque, quidque

kiekvienas

ruber, bra, brum raudonas

sanguis, inis m kraujas

scopulus, ī m uola

Scylla, ae f Skilė (Scilė)

suprā su acc. ant; virš

super su acc. virš

tempus, oris n smilkinys

teneō, tenuī, tentum,

tenēre laikyti, turėti

tum tada

ūnus, a, um vienas

usque ad iki pat

vēna, ae f gýsla; venà

venter, ventris m pilvas

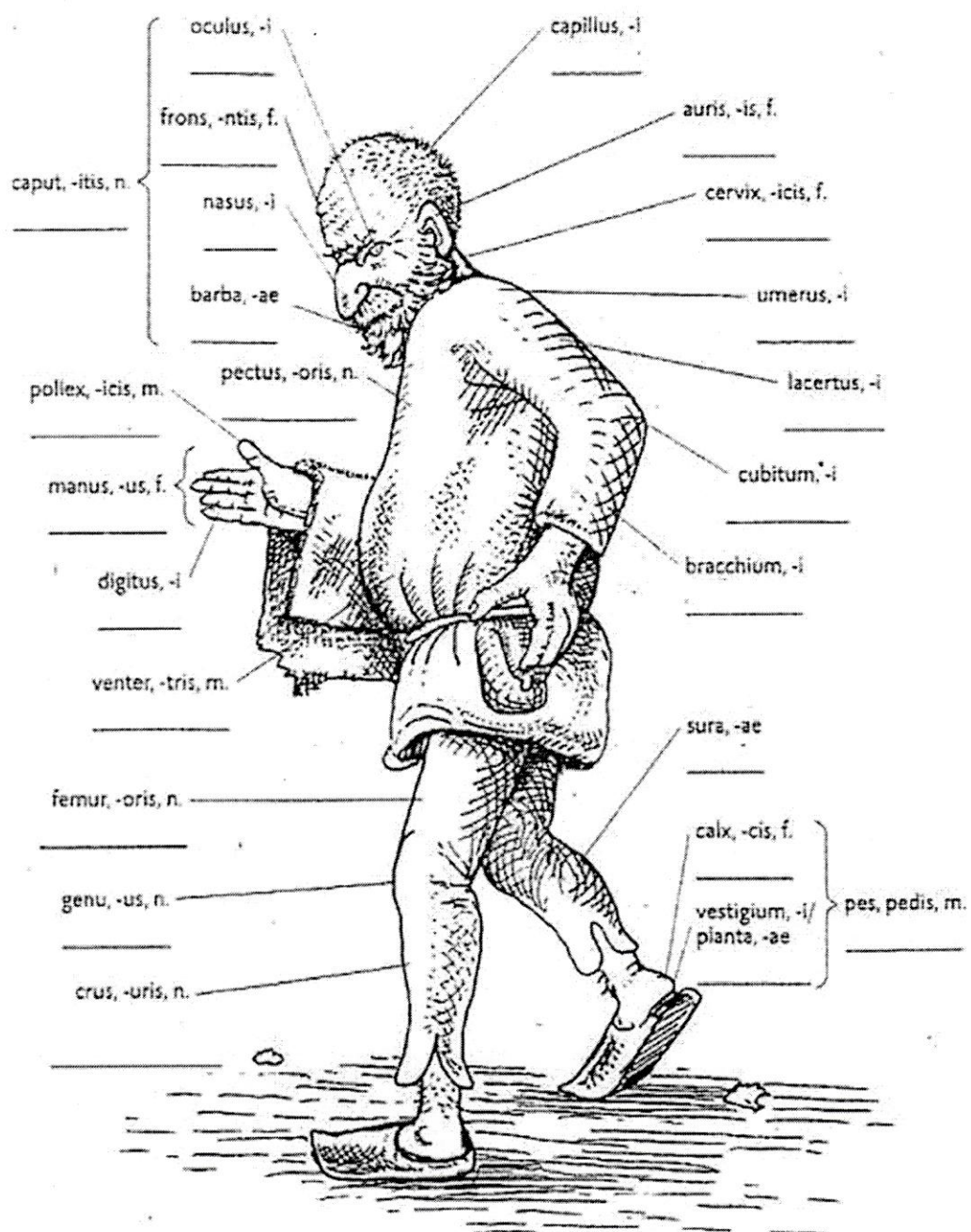
vertex, icis m sūkurys, ver-
petas

videō, vīdī, vīsum, vidēre

matyti

vīscera, um n viduriai; vi-
daus organai

XXXI. Corpus hūmānum (II)

auris, is *f* ausis
barba, ae *f* barzda
bracchium, ī *n gr.* dilbis;
 ranka
calx, calcis *f(m)* kulnas
capillus, ī *m* plaukas; plaukai
caput, itis *n* galva
cervix, icis *f* kaklas; sprandas
crūs, crūris *n* blauzda

cubitum, ī *n* alkūnē
digitus, ī *m* pirštas
femur, oris *n* šlaunis
frōns, frontis *f* kakta
genū, ūs *n* kelis
lacertus, ī *m* raumeningas
 žastas; *perk.* ranka
manus, ūs *f* ranka
nāsus, ī *m* nosis

oculus, ī *m* akis
pēs, pedis *m* koja; pēda
pectus, oris *n* krūtinē
planta, ae *f* pēda; padas
pollex, icis *m* nykštys
sūra, ae *f* blauzda
umerus, ī *m* petys
venter, ventris *m* pilvas
vestigium, ī *n* padas; pēda

XXXII. Ōsculum Brūti

Magnus erat metus Tarquiniī Superbī: Vīderat enim serpentem in villā suā. Rēx superbus metuī temperāre nōn poterat; omnēs sīgna metūs vidēbant. Tarquinius enim sentiēbat serpentem sīgnum deōrum esse. Quia cōnsilia eōrum scīre voluit, filiōs suōs cum Brūtō, filiō sorōris, ad ōrāculum Delphicum mīsīt. Prīmō frātrēs magnō cum gemitū patrem rogābant: „Cūr Brūtum nōbīscum mittis? An nescīs eum stultum esse, pater?“ Tarquinius autem filiōs tacēre et parēre voluit. Paulō post iuvenēs cum Brūtō portum petivērunt.

Filiī Tarquiniī putavērunt id ōrāculum ad mātrem suam pertinēre. Sed Brūtus statim terrae ōsculum dedit. Frātrēs vultibus superbīs Brūtum rīsērunt: „Quid agis, puer stulte? Ecce manūs tuās: Manūs tuae sordidae sunt. Tālibus manibus numquam imperium tenēbis.“ Brūtus vultū laetō respondit: „Terrae, commūnī mātīrī omnium, ōsculum dedī. Ego igitur in urbe nostrā summam potestātem tenēbō.“

Sententiae. Sumus quī sumus. Summa summārum. (Plautus) Summum bonum. (Cicero) Num custōs frātris meī sum ego? (Vulgāta) Vōx sanguinis frātris tuī clamat mē dē terrā. (Vulgāta)

Tarptautiniai žodžiai: **humāniškas** – žmoniškas, mylintis žmones; **komūnija** – vienas iš krikščionių sakramentų (šventenybių), ōstijos (kvietinio paplotėlio) arba duonos ir vyno priėmimas; **kōrpusas** – žmogaus ar gyvulio liemuō; konstrukcijose pagrindas; **orākulas** – žynių pranašystė; šventovė, kuriojė sākomas pranašystės; pranašautojas; **sumā** – skaičius, gaunamas sudėjus kelis skaičius; bendras pinigų kiekis.

Vocābula

agō, ēgī, āctum, agere veikti
an ar
autem tačiau
bonum, ī n gėris
Brūtus, ī m Brūtas
clamō, l šaukti
commūnis, e bendras
cōnsilium, ī n nutarimas; patarimas
corpus, oris n kūnas
cūr kodėl
custōs, ōdis m sargas
Delphicus, a, um Delfų, delfiškas
dō, dedī, datum, dare duoti
ecce štai
enim mat, juk; nes
gemitus, ūs m dejavimas; dūsavimas; atodūsis
igitur taigi
imperium, ī n valdžia
is, ea, id tas; jis
iuvenis, is m, f jaunuolis, –ė
laetus, a, um linksmas
manus, ūs f ranka
metus, ūs m baimė
mittō, mīsī, missum, mittere siųsti

num nejaugi, negi
numquam niekada
ōrāculum, ī n orākulas; pranašystė
ōsculum, ī n bučiny; **ōsculum dare** pabučiuoti
pareō, paruī, –, parēre paklusti, klausyti
paulō post netrukus
pertineō, tinuī, tentum, tinēre tęstis, liesti, priklausyti
petō, petivī, petitum, petere trokšti; siekti; prašyti; vykti
portus, ūs m uostas
possum, potuī, –, posse galėti
potestās, ātis f jėga, galia; valdžia
prīmō pirmiausia
puer, ī m berniukas; vaikas
putō, l manyti
quia kadangi, nes
respondeō, spondī, spōnsūm, spondere atsakyti
rogō, l klausiti
rīdeō, rīsī, rīsum, rīdēre juoktis
sanguis, inis m kraujas

sed bet
sentiō, ivī, itum, ire jausti
serpēns, entis m, f gyvatė
sīgnum, ī n ženklas
sordidus, a, um purvinas, nešvarus
soror, ōris f sesuo
statim tučtuojau, bematant
stultus, a, um kvailas
summus, a, um aukščiausias
superbus, a, um išdidus; **Superbus** Išdidusis, karaliaus Tarkvinijaus prievardis
sum, fuī, –, esse būti
taceō, tacuī, tacitum, tacēre tylėti
tālis, e toks
temperō, l išlaikyti saiką; susivaldyti
teneō, tenuī, tentum, tenēre laikyti, turėti
urbs, is f miestas
videō, vīdī, vīsum, vidēre matyti
vīlla, ae f čia dvaras
volō, voluī, –, velle norėti
vōx, vōcis f balsas
vultus, ūs m veidas

XXXIII. Dēclinātiō quīnta – penktoji linksniuotė

	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.	
Nom.	diēs <i>m</i>	diēs	rēs <i>f</i>	rēs	faciēs, eī <i>f</i> veidas; išvaizda; vaizdas
Gen.	diēī	diērum	reī	rērum	fidēs, eī <i>f</i> ištikimybė; tikėjimas
Dat.	diēī	diēbus	reī	rēbus	glaciēs, eī <i>f</i> ledas
Acc.	diem	diēs	rem	rēs	merīdiēs, eī <i>m</i> vidurdienis, pietūs
Abl.	diē	diēbus	rē	rēbus	seriēs, eī <i>f</i> eilė
					spēs, eī <i>f</i> viltis

Narrātiō Aenēae (I)

Aenēas narrat dē ruinā Trōiae. Sed subitō post decem annōs Graecī nōn iam ante Trōiam erant. Ūnō diē ōra maris dēserta erat. Castra hostium dēserta erant. Tantum equus līgneus ante portam stat. Portās urbis aperimus, relinquimus urbem, ad castra īmus tentōriaque ducum Graecōrum īnspicimus. Equus magnus nōs terret. Quid est? Aut spēs aut perniciēs? Quid facere dēbēmus? Nōbīs līs erat. Alterī equum dēlėre cupiēbant, quod nōnnūllī dīcēbant: „In equō armātī virī sē condunt. In animō habent nocte exīre et urbem intrāre et delėre nōsque necāre.“ Alterī equum in urbem dūcere volēbant. Fāma enim erat: „Sī nōs equum in urbem dūcimus, quondam bellō Graeciam vincimus.“

1. Atsakykite į klausimus.

1. Quis dē ruinā Trōiae narrat? 2. Quot annōs Graecī apud Trōiam erant? 3. Quid fēcērunt Graecī ante portam Trōiānam? 4. Terret equus magnus Trōiānōs? 5. Quī sunt in equō et dē quā causā?

Sententiae. Equus Trōiānus. Trōia fuit. (Propertius) Equō nē crēdite, Teucrī! (Vergilius)

♦ **Nota bene! Sėkstas Propeřcijus** (lo. **Propertius**, 47–15 metais prieš Kristų) – garsus romėnų poėtas iš Ūmbrijos, parašės keturias elėgių knygas.

Vocābula

Aenēas, ae *n* Enėjas

alter, era, erum kitas, ant-ras; **alter ... alter** vienas ... kitas

animus, ī *m* siela, dvasia

annus, ī *n* metai

aperiō, aperuī, apertum, aperire atverti, atidaryti

armātus, a, um ginkluotas

castra, ōrum *n* stovykla

condō, condidī, conditum condere įkurti

cupiō, īvī, itum, ere trokšti

dēbeō, dēbuī, dēbitum, dēbėre privalėti

dėleō, ēvī, ētum, ěre su-naikinti

dēsertus, a, um tuščias, iš-tuštėjęs

dīcō, dixī, dictum, dīcere sakyti

diēs, diēī *m* diena

dūcō, dūxī, ductum, dūcere vesti

dux, ducis *m* vadas

enim mat, juk; nes

eō, īī, itum, ěre eiti

equus, ī *m* arklys

exeō, īī, itum, ěre išėiti

faciō, fēcī, factum, facere daryti

fāma, ae *f* kalbos, paskalos; gandas

habeō, uī, itum, ěre turėti;

in animō habėre ketinti

hostis, is *m, f* priešas;

svetimšalis

īnspiciō, spexī, spectum, spicere žiūrėti, stebėti

intrō, āvī, ātum, āre įžengti

līgneus, a, um medinis

līs, lītis *f* ginčas

mare, maris *n* jūra

narrātiō, ōnis *f* pasakojimas

narrō, ī pasakoti

necō, ī žudyti

nōnnūllus, a, um kai kuris

nox, noctis *f* naktis

ōra, ae *f* jūros krantas; pajūris

perniciēs, eī *f* pražūtis

porta, ae *f* vartai; durys

quondam kitados, kadaise

quot kiek

relinquō, līquī, lictum, linquere pasilikti

ruina, ae *f* griuvimas, griūtis

stō, stetī, statum, stāre stovėti

spēs, eī *f* viltis

subitō staiga

tantum tiek; tik

tentōrium, ī *n* palapinė

terreō, terruī, territum, terrėre gąsdinti, bauginti

Trōia, ae *f* Trojā

Trōiānus, a, um Trōjos;

Trōiānī, ōrum *m* trojėnai

ubi kai; kur

urbs, is *f* miestas

vincō, vīcī, victum, vincere nugalėti

volō, voluī, –, velle norėti

XXXIV. Narratiō Aenēae (II)

Sacerdōs Lāocoōn autem ab arce dēcurrit et procul clāmat: „Ō miserī, insānī estis? Graecīs crēditis? Equum reliquērunt excidiō urbis“ et magnā vī hastam in equum torsit. Est gemitus, sed nōn audīmus. Subitō dē Tenedō insulā, quae ante Trōiam est, duo serpentēs ōrae appropinquant et in duōs filiōs Lāocoontis invādunt: eōs necant et edunt. Lāocoōn iuvāre temptat, sed eum quōque serpentēs necant. Nōs territī sumus, nam sine dubiō deī irātī sunt et Lāocoontem pūnivērunt. Aperimus portās et dūcimus equum in urbem. Postea edimus et bibimus et multā nocte somnum altum capimus.

Vocābula

altus, a, um aukštas, gilus	(edere) valgyti, ėsti	pūniō, ivī, itum, ire bausti
arx, arcis <i>f</i> pilis, tvirtovė	excidium, ī <i>n</i> sugriovimas,	quōque taip pat
aperiō, aperuī, apertum,	sunaikinimas, žuvinimas	relinquō, liquī, lictum,
aperire atverti, atidaryti	faciō, fēcī, factum, facere	linquere pasilikti
appropinquō, l prisiartinti	daryti	ruina, ae <i>f</i> griuvimas, griū-
audiō, ivī, itum, ire girdėti	filius, ī <i>m</i> sūnus	tis
autem tačiau	gemitus, ūs <i>m</i> dejavimas	sacerdōs, ōtis, m žynys
bibō, bibī, bibere gerti	insānus, a, um beprotis,	serpēns, entis <i>m, f</i> gyvatė
capiō, cēpī, captum, ca-	pamišęs	sine <i>su abl.</i> be
pere imti	insula, ae <i>f</i> sala	somnus, ī <i>n</i> miegas
clāmō, āvī, ātum, āre	intrō, āvī, ātum, āre įžengti	stō, stetī, statum, stāre
šaukti	invādō, invāsī, invāsum,	stovėti
crēdō, crēdidī, crēditum,	invādere įsibrauti, užpulti	spēs, eī <i>f</i> viltis
crēdere tikėti	irātus, a, um supykęs	subitō staiga
dēcurrō, (cu)currī, cur-	iuvō, l padėti, pagelbėti	tantum tiek; tik
sum, currere bėgti žemyn,	Lāocoōn, ontis <i>m</i> Laoko-	Tenedus, ī <i>m</i> Tenedas, sala
nusileisti	ōntas	tōrqueō, torsi, tortum,
dīcō, dixī, dictum, dīcere	mare, maris <i>n</i> jūra	torquere sukti; kreipti
sakyti	miser, era, um vargšas	terreō, terruī, territorum,
dubium, ī <i>n</i> abejonė	necō, l žudyti	terrere gąsdinti, bauginti;
dūcō, dūxī, ductum, dū-	ōra, ae <i>f</i> jūros krantas; pa-	territī įbauginti
cere vesti	ijūris	temptō, l mėginti, bandyti
equus, ī <i>m</i> arklys	postea po to, paskui; vėliau	urbs, is <i>f</i> miestas
edō, ēdī, ēsum, ēsse	procul toli; tolyn	vis, – <i>f</i> jėga

XXXV. Plūsquamperfectum

Plūsquamperfectum indicātīvī āctīvī				
ōrnāv-	habu-	lēg-	cēp-	vēn-
ōrnāv- era-m	habu- era-m	lēg- era-m	cēp- era-m	vēn- era-m
ōrnāv- erā-s	habu- erā-s	lēg- erā-s	cēp- erā-s	vēn- erā-s
ōrnāv- era-t	habu- era-t	lēg- era-t	cēp- era-t	vēn- era-t
ōrnāv- erā-mus	habu- erā-mus	lēg- erā-mus	cēp- erā-mus	vēn- erā-mus
ōrnāv- erā-tis	habu- erā-tis	lēg- erā-tis	cēp- erā-tis	vēn- erā-tis
ōrnāv- era-nt	habu- era-nt	lēg- era-nt	cēp- era-nt	vēn- era-nt

1. Išverskite sakinius.

1. Hodiē iam librum legī, quem herī dederās. 2. Promētheus hominēs servāvit, quōs Iuppiter necāre cōstituerat. 3. Ut fēcērās, ita habēs. 4. Causa bellī fuit, quod Rōmānī agrum Sabīnum vastāvērunt. 5. Graecī locō, quō hostem superāverant, tropaea statuēbant.

Vocābula

hostis, is <i>m</i> priešas	statuere (pa)statyti,	vastō, l siaubti
locus, ī <i>m</i> vieta	superō, l viršyti, nugalėti	
statuō, statuī, statūtum,	tropaeum, ī <i>n</i> pergales paminklas	

XXXVI. Mercurius, Dīdō et Aenēas

Mercurius Aenēam vīdit gerere pulchram vestem Pūnicam, quam Dīdō eī libenter dōnāverat. Itaque nūntius Iovis stupuit, deinde ad Aenēam celeriter accessit: „Audī, Aenēas! Iuppiter mē mīsīt, tē monet: Quid hīc facis? Cūr eō locō tē tam improbē geris? Cōgitā dē fātō tuō! Hīc iūcundē vīvere tibi nōn licet. Relinque Carthāginem, nam Italiam petere dēbēs. Posteris tuīs illīc novam patriam parā!“ Verba Mercuriī Aenēam vehementer terruērunt. Itaque vir pius, quī imperiō Iovis semper pāruerat, cōnsilium cēpit fugam petere et regiōnēs Pūnicās relinquere. Statim comitēs ad lītus vocāvit, eōs classem et arma parāre iussit. At Dīdō, quae cōnsilia Aenēae iam animadverterat, eum verbīs flectere temptāvit et dīxit: „Cūr mē tam turpiter fallis? Cūr fugere properās, cūr tam crūdēlis es? Nunc dolum tuum perspēxī!“ Postquam Dīdō diū tacuit, tristī vōce adiēcīt: „Tibi nimis crēdidī, nam tē amāvī.“ Aenēas autem, quem Mercurius dē fātō monuerat, graviter gemuit: „Numquam tibi conūbium prōmīsī. Cōgitā deōs vītā meam regere! Iuppiter, pater deōrum hominumque, mē novam patriam quaerere iussit. Etiam Trōiam nōn meā sponte reliquī. Anchises pater in somnō mē in Italiam ire monuit. Dēsine mē tēque querēlīs tuīs vexāre: Italiam nōn meā sponte petō.“

♦ **Nota bene! Didonē** (lo. **Dīdō**) Tīro karaliaus Bēlo duktē, Pīgmaliōno sesuo, Sīchéjo žmona, Kartāginos įkūrēja ir karalienė; **Enéjas** (lo. **Aenēas**) Anchīso ir Afrodītės sūnus, legendinis romėnų protėvis. **Kartāgina** (lo. **Carthāgo**, dab. Tunīsas) – pūnų sostinė.

Vocābula

accēdō, accessī, accessum,	flectō, flexī, flectum,	pius, a, um pamaldus; doras
accēdere prieiti, prisiartinti	flectere lenkti	posterī, ōrum <i>m</i> ainiai
adiiciō, adiēcī, adiectum,	fuga, ae <i>f</i> bėgimas	postquam po to, kai
adiicere pridurti	fugiō, fūgī, fugitum, fu-	prōmittō, 3 pažadėti
animadvertō, 3 atkreipti	gere bėgti	properō, 1 skubėti
dėmesį; sekti	graviter sunkiai	Pūnicus, a, um pūnų, pū-
arma, ōrum <i>n</i> ginklai	gerō, gessī, gestum, gere-	niškas
audiō, 4 klausyti, girdėti	re nešti, nešioti; vesti	quaerō, quaesivī, quesī-
Carthāgō, inis <i>f</i> Kartāgina	gemō, uī, itum, ere dūsauti	tum, querere ieškoti
capiō, 3 imti	illīc ten	querēla, ae <i>f</i> aimana, dejonė
celeriter greitai	imperium, ī <i>n</i> įsakymas	regiō, ōnis <i>f</i> šalis; kraštas
classis, is <i>f</i> (karo) laivynas	improbē nedorai	regō, rēxī, rēctum, regere
cōgitō, 1 mąstyti, galvoti	intrō, āvī, ātum, āre įžengti	valdyti
comes, itis <i>m</i> palydovas;	itaque taigi; todėl; tad	relinquō, 3 palikti
bendrakeleivis	iubeō, iussī, iussum, iubē-	servō, āvī, ātum, āre
cōnsilium, ī <i>n</i> nutarimas;	re liepti, įsakyti	saugoti
patarimas	iūcundē maloniai, linksmi	sponte suā savo noru
conūbium, ī <i>n</i> santuoka	libenter mielai	statim tučtuojau; bematant
crēdo, 3 tikėti	licet, licuit, –, licēre lei-	stupeō, stupuī, stupēre
crūdēlis, e žiaurus	džiama, galima	sustoti; būti nustebusiam
cūr kodėl	lītus, oris <i>n</i> (jūros) krantas	taceō, 2 tylėti
dēbeō, 2 privalėti	locus, ī <i>m</i> vieta	tam taip
deinde iš ten; po to	Mercurius, ī <i>m</i> Merkūrijus	temptō, 1 bandyti
dēsīnō, siī, situm, sinere	moneō, 2 priminti; įspėti	terreō, 2 gąsdinti
liautis	mittō, 3 siųsti	trīstis, e liūdnas
dīcō, 3 sakyti	nimis per daug; pernelyg	turpiter bjauriai, šlykščiai
Dīdō, ōnis <i>f</i> Didonė	numquam niekada	vehementer smarkiai; karš-
diū ilgai	nūntius, ī <i>m</i> pasiuntinys; ži-	tai; stipriai; labai
dolus, ī <i>m</i> klasta	nia	vestis, is <i>f</i> drabužis
dōnō, 1 dovanoti	pāreō, uī, –, ēre paklusti	vexō, 1 mėtyti; vyti, ginti
faciō, 3 daryti	parō, 1 ruošti	vīvō, 3 gyventi
fallō, fefellī, falsum, fal-	perspiciō, spēxī, spectum,	vocō, 1 šaukti, kviesti
lere apgauti; suklaidinti	spicere įžiūrėti, suprasti	volō, voluī, –, velle, norėti
fātum, ī <i>n</i> likimas	petō, ivī, itum, 3 vykti	vōx, vōcis <i>f</i> balsas

XXXVII. Futūrum II indicātīvi āctīvi

Futūrum II indicātīvi āctīvi				
ōrnāv-	habu-	lēg-	cēp-	vēn-
ōrnāv-er-ō	habu-er-ō	lēg-er-ō	cēp-er-ō	vēn-er-ō
ōrnāv-er-i-s	habu-er-i-s	lēg-er-i-s	cēp-er-i-s	vēn-er-i-s
ōrnāv-er-i-t	habu-er-i-t	lēg-er-i-t	cēp-er-i-t	vēn-er-i-t
ōrnāv-er-i-mus	habu-er-i-mus	lēg-er-i-mus	cēp-er-i-mus	vēn-er-i-mus
ōrnāv-er-i-tis	habu-er-i-tis	lēg-er-i-tis	cēp-er-i-tis	vēn-er-i-tis
ōrnāv-er-i-nt	habu-er-i-nt	lēg-er-i-nt	cēp-er-i-nt	vēn-er-i-nt

1. Išverskite sakinius.

1. Legam epistolam tuam, quam mihi scrīpseris. 2. Ut fēceris, ita habēbis. 3. Quid ēgerimus, scietis. 4. Ut fēceritis, ita habēbitis. 5. Ut sēmentem fēceris, ita metis. 6. Sī meīs cōsiliīs parueris, salvus eris. 7. Crās librum legēs, quam dederō. 8. Cum Phillippus, dominus Macedoniae, Lacedaemoniīs scrīpserat: „Sī in Lacōnicam vēnerō, terram vestram vōs exigam.“ Lacedaemoniī respondērunt: „Sī.“ 9. Ūnus homō servum, genere Lacedaemonium interrogāvit: „Probusne eris, sī tē emerō?“ Servus respondit: „Etiam sī nōn emeris.“

♦ **Nota bene!** **Laokoōntas** (gr. Λαοκόων, lo. **Lāocoōn**) Poseidōno žynys Tròjoje, bandęs įtikinti trojėnus nepriimti graikų dovanōs – medinio arklio ir už tai kartū su sūnumis pasmaugtas Poseidōno pasiųstų gyvačių; **Lakōnija** (gr. Λακωνική, lo. **Lacōnica**) – kitaip Spārta; **Lakedaimōnas** (gr. Λακεδαίμων, lo. **Lacedaemōn**) – Peloponėso pūsiasalio sritis ir to paties pavadinimo jos sōstinė, kitaip Spārta; lakedaimoniėčiai (gr. Λακεδαίμωνιοι lo. **Lacedaemoniī**) – Lakedaimōno gyventojai arba spartiėčiai; **Makedōnija** (gr. Μακεδονία lo. **Macedonia**) – šalis tarp Tesālijos ir Trākijos. (AV)

Tarptautiniai žodžiai: **epistolārinis** – tai, kas susiję su laiškais (pavyzdžiui, epistoliārinis palikimas – laiškai); **fugà** – trijų – keturių balsų mūzikos kūrinys: vieno balso tēmą nustatyta tvarka kartoja kiti balsai; **konsiliumas** – gydytojų pasitarimas, kuriamė tikslinama ligos diagnōzė (ligos nustatymas), svarstoma ligonio būklė, gydymo būdai ir priemonės; **lakōniškas** – trumpas, áiškus, glaustas (apie kalbą, stilių); **perspektyvà** – kūrų vaizdavimo plokštumoje būdas, pagrįstas spinduliais, išėinančiais iš vieno taško; **respondeñtas** – asmuo, atsakinėjantis į tyrėjo ankėtos klāusimus; **trofėjus** – karo grobis, tekęš nugalėtojui.

Vocābula

agō, ēgī, āctum, agere varyti; veikti
cōsilium, i n nutarimas; patarimas
crās rytoj
cum kai
dominus, ī m šeimininkas; ponas; valdovas, viešpats
epistola, ae f laiškas
etiam taip pat; net ir
exigō, exēgī, exāctum, exigere išvaryti, išvyti
emō, emī, ēmptum,

emere pirkti
faciō, fēcī, factum, facere daryti; **sēmentem facere** sėti
genus, eris n giminė; padermė, rūšis
interrogō, I klausti
ita taip
Lacedaemoniī, ōrum m lakedaimoniėčiai, spartiėčiai
Lacōnica, ae f Lakōnija
liber, librī m knyga
Macedonia, ae f Makedōnija
metō, messuī, messum,

mettere pjauti
-ne ar
pareō, uī –, ēre paklusti
Phillippus, ī m Pilypas
probus, a, um doras
respondeō, spondī, spōnsum, spondēre atsakyti
salvus, a, um sveikas
sēmentis, is f sėjimas; sėkla; pasėlys
sī jei, jeigu
servus, ī m vergas
ut kaip

XXXVIII. Mālum aureum (I)

Participium futūrī āctīvī

laudō, laudāvī, **laudāt-um**, laudāre : **laudāt-ūr-us laudāt-ūr-a, laudāt-ūr-um** girsiāš habeō, habuī, **habit-um**, habēre : **habit-ūr-us, habit-ūr-a, habit-ūr-um** turēsiāš scribō, scrīpsī, **script-um**, scrībere : **script-ūr-us, script-ūr-a, script-ūr-um** rašysīāš audiō, audīvī, **audīt-um**, audīre : **audīt-ūr-us, audīt-ūr-a, audīt-ūr-um** išgirsīāš

Būdvardžių laipsniavimas – gradātiō adiectīvōrum; gradus, ūs laipsnis

gradus positīvus nelyginamasis laipsnis **gradus comparātīvus** aukštesnysis laipsnis **gradus superlātīvus** aukščiausiasis laipsnis

altus, a, um; gen. sg. **alt-ī** → **alt-ior, alt-ius;** gen. sg. **alt-ī** → **alt-issimus, alt-issima, alt-issimum**

fēlix; gen. sg. **fēlic-is** → **fēlic-ior, fēlic-ius;** gen. sg. **fēlic-is** → **fēlic-issimus, fēlic-issima, fēlic-issimum**

Thetis et Pēleus

Thetis dea erat marītima, filia Nēreī, filiī Océānī. Tristis dea fātum suum plorābat, frustrā autem, quod pater deōrum dīxerat. „Quam dūrum est, – inquit, – mātrem esse virō mortālī. Nam etsī potentissimus erit inter hominēs, brevī tempore moritūrus est! Nam filius meus tamquam flōs papāver vīxerit, et mox eum mortuum lūgēbō. Vīta mortālis nihil valet, ac nōbīs dīs hominēs similēs sunt pecoribus! Vae mihi!“

Pēleus autem magnōpere gaudēbat, quod Iuppiter tantum eī honōrem tribuit. Tum omnēs dī atque omnia sub sōle nūmina ad nuptiās Pēleī et Thetidīs vērunt – omnēs, praeter Discordiam, deam iūrgiōsam ac pugnācem. Nam Iuppiter ipse eam vetuerat adesse.

Vocābula

ac ir	homō, hominīs <i>m</i> žmogus	plorō, plorūi, plorēre verkti
adsum, afuī, –, adesse būti	honor, ōris <i>m</i> garbė, pagerbimas	praeter <i>su acc.</i> išskyrus, be
čia pat; dalyvauti	inquit sako, tarė	pugnāx, ācis karingas; vaidingas, kivirkšnus
atque ir; taip pat, be to	inter <i>su acc.</i> tarp	quam kaip
aureus, a, um aukso, aukšinis	iūrgiōsus, a, um vaidingas	quod kad
autem tačiau	lūgēō, lūxī, lūctum, lūgēre liūdėti, gedėti	similis, e panašus
brevis, e trumpas	magnōpere labai	sōl, sōlis <i>m</i> saulė
cōnsilium, i <i>n</i> nutarimas; patarimas	mālum, ī <i>n</i> obuolys	sub <i>su acc. ir abl.</i> po
dī = deī dievai; dīs = deīs dievams	marītimus, a, um jūros	tamquam taip kaip; tarsi; lyg
dīcō, dīxī, dictum, dicere sakyti	moriōr, mortuus sum, morī mirti (<i>verbum dep.</i>)	tantus, a, um toks (didelis)
Discordia, ae <i>f</i> Nesántaika, deivė	mortālis, e mirtingas	tempus, oris <i>n</i> laikas
dūrus, a, um kietas; dūrum est nemalonu, baisu	mortuus, a, um mirtingas	Thetis, Thetidīs <i>f</i> Tetidė
etiam taip pat; net ir	mox greitai	tribuō, tribuī, tribūtum, tribuere dalyti; paskirti; duoti, teikti
etsī nors, nors ir, kad ir	nam nes	tristis, e liūdnas
fātum, ī <i>n</i> likimas	nāmen, inis <i>n</i> ženklas; valia; dievybė	tum tada
filia, ae <i>f</i> dukte	nūptiae, ārum <i>f</i> vestuvės	vae vai, vargas
flōs, flōris <i>m</i> gėlė; žiedas	Nēreus, ī <i>m</i> Nerėjas	veniō, vēnī, ventum, venīre ateiti, atvykti
frustrā veltui	omnis, e visas; kiekvienas	vetō, vetuī, vetitum, vetāre drausti
gaudeō, gavīsus sum, gaudėre džiaugtis	papāver, is <i>n</i> aguona	vīta, ae <i>f</i> gyvenimas; gyvybė
	pareō, uī –, ēre paklusti	vīvō, vīxī, victum, vīvere gyventi
	pecus, oris <i>n</i> galvijai	
	potēns, entis pajėgiāš, galįš	

XXXIX. Mālum aureum (II): īnscrīptiō „Pulcherrimae“

Gradātiō adiectīvōrum

gradus positīvus

ācer, ācris, ācre aštrus

gradus comparātīvus

ācr-ī → ācr-ior, ācr-rius aštresnis

gradus superlātīvus

ācer → ācer-rimus,
ācer-rima,
ācer-rimum aštriausias

	Sg.	Pl.
Nom.	ācr-ior, ācr-ius	ācr-iorēs, ācr-iōra
Gen.	ācr-iōris	ācr-iōrum
Dat.	ācr-iōrī	ācr-iōribus
Acc.	ācr-iōrem, ācr-ius	ācr-iorēs, ācr-iōra
Abl.	ācr-iōre	ācr-iōribus

Dea īrātissima „Istī mē, – inquit, – in levī habent meumque honōrem contemnunt. Vōs caelestēs omnēs mē neglegitis – et pācem proptereā apud vōs exspectātis? Vēsānī! Mē absentem plūs timēre discētis quam praesentem. Istīus contumēliae vōs paenitēbit!“

Tum dea in mālō aureō, dē arbore Hesperidum ab Hercule carptō – nam Iūnō id illī dederat – hunc titulum īnscrīpsit: EĪ PULCHERRIMAE. Ea subinde hoc inter convīvās nuptiārum tamquam pilam inter puerōs iniēcit, rixāsque deārum exspectābat.

Mālum aureum sē ad pedēs Vulcānī advolverat. Prīmō deus mālum nōn vīdit, sed pedem in id leviter offenderat – nam pōculum nectaris ad mātrem suam portābat. Tum aurum conspēxit et mīrāns exclāmāvit: „Nesciō quid bellum invēnī: quid est?“

Māter eius autem, haud procul ab eō sedēns, auscultābat dīxitque: „Mihi est haec pilula, mī fili. Ab Hesperidum īnsulīs mihi Herculēs aurea māla abstulit. Hoc valdē vile est, sed cārum mihi! Ergō dā mihi, fili cāre. Sine dubiō ego hoc neglegenter āmīsī.“

Vocābula

absēns, entis nesantis

advolvō, volvī, volūtum,

volvēre atristi, atritinti

āmīttō, āmīsī, āmissum,

āmīttēre pamesti, netekti

auferō. abstulī. ablātum,

auferre išnešti, išgabenti

arbor, oris f medis

auscultō, 1 įsiklausyti

bellus, a, um dailus, gražus

caelestis, e dangaus, dangiškas; pl. dievai

carpō, carpsī, carptum,

carpere skinti

cārus, a, um brangus

conspiciō, spēxī, spectum,

spicere pamatyti, pastebėti

contemnō, contempsi,

contemptum, contemne-

re niekinti

contumēlia, ae f įžeidimas

convīva, ae m, f svečias, viešnia

dicō, 3 sakyti

discō, didicī, –, discere

mokytis

dō, dedī, datum, dare duoti

dubium, ī n abejonė

exclāmō, 1 sušuko

exspectō, 1 laukti

haud ne

Herculēs, is m Heraklis

Hesperidēs, um f Hesperidės

honor, ōris m garbė

hic, haec, hoc šitas, šis

ille, illa, illud anas, tas

iniciō, iniēcī, iniectum,

iniicere įmesti

inquit sako, tarė

īnscrībō, 3 įrašyti

īnscrīptiō, ōnis f įrašas

īnsula, ae f sala

īnter su acc. tarp

īnveniō, vēnī, ventum, ve-

nīre rasti

īrrātus, a, um supykęs

is, ea, id tas; jis

iste, ista, istud tas

Iūnō, ōnis f Junonā

levis, e lengvas; menkas; **in le-**

vī habēre laikyti menkniekiu

leviter lengvai

mālum, ī n obuolys

mīror, mīrātus sum, mī-

rārī stebėtis (*verbum dep.*)

nam nes

nectar, is n gr. nektāras

neglegenter nerūpeštingai

neglegō, lēxī, lēctum, lege-

re nekreipti dėmesio; nesirūpinti

nūptiae, ārum f vestuvės

offendō, fendī, fēsum,

fendere suduoti; susidurti

pēs, pedis m koja

pila, ae f kamuolys

pilula, ae f kamuoliukas

plūs daugiau

pōculum, ī n taurė

portō, 1 nešti

paeniteō, paenitūī, paeni-

tūrus, paenitere gailėtis; at-

gailoti; būti nepatenkintam

praesēns, entis esantis

procul toli

quam negu, kaip

rīxa, ae f ginčas; kivrčas

sedeō, 2 sėdėti

sine su abl. be

subinde tuoj po

tamquam taip kaip; lyg

timeō, timuī, –, timēre su

dat. ir acc. bijoti; gerbti

titulus, ī m anrašė; užrašas

tum tada

valdē labai

vēsānus, a, um beprotis

vīlis, e pigus

Vulcānus, ī m Vulkānas

XL. Malum aureum (III): iūrgium deārum

Inventum Vulcānī autem uxōrem eius haud fefellit, sed statim illa globulum ē manū eius ēripuit atque exclāmāvit: „Ō marīte mī, cārissime deus! Quam bellum dōnum mihi attulisti! Tū autem, socrus cāra, benigna Iūnō, apertē hoc vīle nōn amīsisti, quod mālum titulum habet, sed illa māla Hesperidum litterās nōn possunt habēre. Num arborēs putās osse scribere? Grātiās maximās tibi agō, marīte!“

Tum Minerva, in medium irruēns, mālum ex eius manibus ēripuit clāmāvitque: „Ō simplicissima Venus. Nōne legisti verba in eō īnscrīpta? Nōn tibi haec īnscrīpta sunt! Nam tū quidem hominibus voluptātēs addūcis, sed voluptās aliquid est, nōn pulchrum, sed iūcundum. Titulus nōn dicit ‘eī iūcundissimae’ sed potius ‘eī pulcherrimae’; scīlicet nihil pulchrius est quam sapientia. Dea pulcherrima igitur est dea sapientissima. Hoc iūdicium vōbīs affirmābit pater noster. Ergō mālum est meum.“ Ita ea dīxit maximā cum fīdūciā, quod videlicet Iuppiter Minervam plūs amābat quam aliās.

Iuppiter autem cupiēbat iūrgium cum uxōre suā vītāre. Ille dīxit: „Fīliae cārae et uxor mea, cūr iūrgium concietis? In nuptiīs dīvīnīs nōn decet rīxās adesse. Discordia abest! Hoc inter vōs disputātum illī vestrum dignissimae alius arbiter aliō diē adiūdicābit. Hanc rem ad arbitrium Paridis mittam, mortālis honestī atque aequī.“

Vocābula

absum, āfui, –, **abesse** nebūti
addūcō, dūxī, ductum,
dūcere pritraukti; atvesti
adiūdicō, 1 priteisti
adsum, āfui, –, **adesse** būti
čia pat; padėti
aequus, a, um lygus; vie-
nodas; teisingas, nešališkas
**afferō, attulī, allatum, af-
ferre** atnešti, atgabenti
affirmō, 1 patvirtinti
aliquis, aliquid kažkas, kas
nors
alius, alia, aliud kitas; an-
tras
āmittō, āmīsī, āmissum,
āmittere pamesti, netekti
amō, 1 mylėti
apertē atvirai; aiškiai
arbiter, trī m teisėjas, arbi-
tras
arbitrium, ī n sprendimas
arbor, oris f medis
atque ir; taip pat
bellus, a, um gražus, dailus
benignus, a, um geraširdis,
cārus, a, um brangus
clāmo, 1 šaukti
conciō, ivī, itum, ire (su)kelti
deceō, decuī, decēre tikti,
puošti; **decet (pri)**tinka
dīcō, 1 sakyti
diēs, eī m diena
dīgnus, a, um vertas
discordia, ae f nesantaika

disputō, 1 svarstyti, ginčytis
dīvīnus, a, um dievų, dieviškas
dōnum, ī n dovana
ergō taigi, vadinasi
**ēripīō, ripuī, reptum, ri-
pere** išplėšti, ištraukti
exclāmō, 1 sušukti
fallō, fefellī, falsum fallere
apgauti, suklaidinti
fīdūcia, ae f pasitikėjimas
globulus, ī m rutuliukas
grātiās maximās agere la-
bai dėkoti
habeō, 2 turėti
haud ne
Hesperidēs, um f Hesperidės
honestus, a, um garbingas
igitur taigi
ille, illa, illud anas, tas
īnscrībō, 3 įrašyti
inventum, ī n radinys
irruō, irruī, –, **irruere** įsi-
veržti, įsibrauti
ita taip
iūcundus, a, um malonus
iūdicium, ī n nuosprendis;
teismas
iūrgium, ī f barnis, vaidas
legō, 3 skaityti
litterae, ārum f raštas
manus, ūs f ranka
marītus, ī m sutuoktinis, vyras
medium, ī n vidurys; **in me-
dium venīre** viešai pasirodyti
Minerva, ae f Minerva

mittō, 3 siųsti
mortālis, e mirtingas
nihil niekas, nieko
num nejaugi, negi
nūptiae, ārum f vestuvės
os, ossis n (vaisių) kauliukas,
(medžio) šerdis
Paris, idis m Pāris
plūs daugiau
possum, potuī, –, **posse** galėti
potius geriau, veikiau, verčiau
pulchrius gražiau
quam kaip; negu
quidem tikrai; būtent
quod kadangi, nes
rēs, reī f daiktas; dalykas;
reikalas
rīxa, ae f ginčas; kivirčas
scīlicet žinoma, aišku; būtent
scribō, 3 rašyti
simplex, icis paprastas; gry-
nas; atviras; naivus
socrus, ūs f uošvė, anyta
statim tučtuojau, bematant
titulus, ī m antraštė; užrašas
uxor, ōris f žmona
veniō, 4 ateiti, atvykti
Venus, eris f Venerà
verbum, ī n žodis
videlicet matyt, turbūt; ži-
noma, suprantama
vīlis, e pigus
vītō, 1 vengti, saugotis
voluptās, ātis f malonumas;
džiaugsmas

XLI. Rapina Sabīnārum

Iam Rōmulus et Remus Rōmam condiderant, sed Rōmae parvus numerus fēminārum erant. Itaque Rōmānī lēgātōs ad Sabīnōs mīsērunt. Cum lēgāti dīxērunt: „Fēminās nōn habēmus. Date nōbīs in mātrimōnium filiās vestrās. Sī filiās vestrās dederitis, vōbīs grātiās agēmus.“ – Sabīnī respondērunt: „Nostrās filiās nōn vōbīs ēducāverāmus!“ Tum Rōmānī dolō Sabīnās accēpērunt. Itaque iterum lēgātōs ad Sabīnōs mīsērunt et ad lūdōs pūblicōs Rōmam Sabīnōs ūnā cum mātrōnīs filiābusque invītāvērunt: „Cum Rōmam vēneritis, lūdōs pūblicōs spectābitis.“ Cum Sabīnī ūnā cum mātrōnīs filiābusque Rōmam vēnērunt, Rōmānī filiās Sabīnōrum raptāvērunt. Rapīna Sabīnārum fuit causa bellī. Diū Sabīnī cum Rōmānīs pugnāverant, cum filiae Sabīnōrum inter Rōmānōs et Sabīnōs sē coniēcērunt et ōrāvērunt: „In nōs vertite irās; nōs causa bellī sumus. Sī vōs, propinquī nostrī vīceritis, nōs viduae vīvēmus, sī autem Rōmānī vīcerint, nōs orbae erimus. Cum igitur nōs necāveritis, bellum finīētis.“ Verba Sabīnārum Rōmānōs Sabīnōsque movērunt. Itaque bellum finīvērunt, Rōmānī Sabīnōs in oppidum suum recēpērunt, et Sabīnī cum Rōmānīs sē coniūnxērunt. (EL)

Komentaras. Sabīnai (lo. **Sabīnī**) – itālikų gentis, gyvenusi Lācijuje (lo. Latium) ir Ūmbrijoje (lo. Umbria). Įkūrus Rōmą, dalis sabīnų susijungė su romėnais, o kiti, gyvenę kalnuosė, jiems priešinosi. III amžiuje prieš Kristų romėnai nukariavo visą sabīnų žemės ir sabīnams suteikė Rōmos pilietybę. Titas Līvijus (lo. Titus Livius), romėnų istorikas, aprašė romėnų ir sabīnų konfliktą dėl moterų. Po šio konflikto abiejų genčių valstybės susijungė ir sabīnų karalius Titas Tācijus (lo. Titus Tatius) valdė drauge su Rōmulu, vedusiu sabīnę Hersiliją (lo. Hersilia). Mokslininkai spėja, kad sabīnai Rōmoje yra gyvenę Kvirinālio (Quirīnālis collis), Viminālio (Vīminālis collis) ir Eskvilijų (Esquilīae) kalvosė.

Vocābula

accipiō, cēpī, ceptum, ci-	daryti	pūblicus, a, um viešas
pere priimti; gauti	fēmina, ae f mōteris	pugnō, 1 kovoti, kautis
autem tačiau	fīlia, ae f dukte	ōrō, 1 kalbėti; melsti; prašyti
bellum, ī n karas	iam jau	rapīna, ae f pagrobimas
causa, ae f priežastis	invītō, 3 kviesti	raptō, 1 pagrobti
collis, is m kalva	īra, ae f pyktis	recipiō, cēpī, ceptum,
coniiciō, coniēcī, coniēc-	itaque taigi; todėl; tad	cipere paimti atgal, atsiimti
tum, coniicere įmesti; pul-	iterum antrąsyk	respondeō, 2 atsakyti
ti; sē coniicere mestis	lēgātus, ī m pasiuntinys	spectō, 1 stebėti
condō, condidī, condi-	lūdus, ī m žaidimas; <i>pl.</i> žai-	sī jei, jeigu
tum, condere įkurti	dynės	tum tada
coniungō, iūnxī, iūnc-	mātrimōnium, ī n santuo-	ubi kai; kur
tum, iungere sujungti; sē	ka; in mātrimōnium dare	teneō, tenuī, tentum,
coniungere susijungti	vesti	tenēre laikyti, turėti
cum kai, kol	mātrōna, ae f matronà, kil-	ūnā kartu, drauge, išvien
dīcō, 3 sakyti	minga mōteris	veniō, 4 atvykti
diū ilgai	mittō, 3 siųsti	vertō, vertī, versum, ver-
dō, dedī, datum, dare	moveō, 2 judinti; paveikti	tere versti; <i>čia</i> atsukti
duoti	necō, 1 žudyti	vidua, ae f našlė
dolus, ī m klasta	oppidum, ī n miestas	vīncō, vīcī, vīctum, vin-
ēducō, 1 auklėti, šviesti	orba, ae f našlaitė	cere nugalėti
eō, iī, itum, ire eiti	propinquus, a, um artimas;	vīvō, vīxī, vīctum, vīvere
faciō, fēcī, factum, facere	<i>pl.</i> propinquī artimieji	gyventi

XLII. Vesuvius clāmāvit

Subitō sonus mīrus hominēs terruit: Vesuvius clāmāvit ut mille leōnēs. Cūnctōs hominēs timor tenuit: Mulierēs statim timuērunt et clāmāvērunt: „Dī magnī!“ Tum iterum tacuērunt, cum subitō ad montem Vesuvium spectāvērunt, unde magna columna nigra sē ostendēbat; mox columna alta erat et ad caelum surgēbat. Statim Zosimus Secundum tenuit: „Sic est, ut timuī: Vesuvius ēvigilāvit.“

Clāmōr hominum urbem complēvit. Etiam Cloelia māter magnā vōce flēvit: „Ō Aule, tēctum et urbem relinquere dēbēmus! Vesuvius iam multa tēcta delēvit.“ Serēna, soror Secundī, clāmāvit: „Ō pater, lūcem sōlis nōn iam videō, quamquam nox nōndum adest.“ Aulus: „Ego maneō. Nox et perīcula mē numquam terrēre potuērunt.“ Prīscus, quia Aulum servāre voluit, frātremonuit: „Ō Aule! Mōnstrum hominēs et oppida delēre vult. Numquam in tantō perīculō fuimus; neque tū in tantō perīculō fuistī, neque filiī meī fuērunt. Cūrā tandem filiōs et salutem nostram! Salūs nostra est – fuga.“

Sententiae. Virtūs Rōmāna constat ex hīs virtūtibus: disciplīna, pietās, fidēs, gravitās, paupertās, cōstantia. Nōn nōbīs solum nātī sumus. (Cicero) Nōn fōrmōsus erat, sed erat fācundus Ulixēs. (Ovidius)

Vocābula

adsum, āfuī, –, adesse būti čia pat; padēti	mīrus, a, um nepaprastas	solum tik
altus, a, um aukštas	moneō, monuī, monitum, monēre priminti	soror, ōris <i>f</i> sesuo
Aulus, ī <i>m</i> Áulas	mōns, montis <i>m</i> kalnas	spectō, ī žiūrēti, stebēti
caelum, ī <i>n</i> dangus	mōnstrum, ī <i>n</i> dievų ženklas; stebuklas; pabaisa	statim tučtuojau, bematant
clāmō, ī šaukti, rēkti	mox greitai	subitō staiga
clāmōr, ōris <i>m</i> šauksmas	nātus, a, um gimęs	surgō, surrēxī, surrectum, surgere keltis
Cloelia, ae <i>f</i> Klēlija	neque... neque nei ... nei	sum, fuī, esse būti
columna, ae <i>f</i> stulpas	niger, gra, grum juodas	taceō, tacuī, tacitum, tacēre tylėti
compleō, plēvi, plētum, plēre prilipdyti	nōndum dar ne	tandem pagaliau
cōstantia, ae <i>f</i> ištvėrmė	numquam niekada	tantus, a, um toks
cūnctus, a, um visas	oppidum, ī <i>n</i> miestas	tēctum, ī <i>n</i> stogas; pastogė
cūro, ī rūpintis	ostendō, tendī, tentum, tendere ištiesti; atkišti; rodyti	teneō, tenuī, tentum, tenēre laikyti, turėti
deleō, ēvī, ētum, ēre sunaikinti	nox, noctis <i>f</i> naktis	terreō, terruī, territum, terrēre gąsdinti
disciplīna, ae <i>f</i> drausmė	paupertās, ātis <i>f</i> neturtas	timeō, timuī, –, timēre bijoti
ēvigilō, ī nubusti	perīculum, ī <i>n</i> pavojus	timor, ōris <i>m</i> baimė
fācundus, a, um iškalbingas	pietās, ātis <i>f</i> pamaldumas, pagarba	Ulixēs, is <i>m</i> Uliksas
fidēs, eī <i>f</i> tikėjimas, ištikimybė	possum, potuī, –, posse galėti	unde iš kur; iš čia
fleō, flēvī, flētum, flēre verkti	Prīscus, ī <i>m</i> Prīskas	urbs, urbis <i>f</i> miestas
fōrmōsus, a, um gražus	relinquō, liquī, lictum, linquere palikti	ut kaip
fuga, ae <i>f</i> bėgimas	salūs, ūtis <i>f</i> sveikata; gėrovė; išsigelbėjimas	Vesuvius, ī <i>m</i> Vezūvijus
gravitās, ātis <i>f</i> rimtumas	Secundus, ī <i>m</i> Sekūndas	videō, vīdī, vīsum, vidēre matyti
iam jau	Serēna, ae <i>f</i> Serenā	virtūs, ūtis <i>f</i> narsumas, dorėybė
iterum vėl, antrąkart, iš naujo	servō, ī tarnauti	volō, voluī, –, velle norėti
leō, ōnis <i>m</i> liūtas	sīc taip	vōx, vōcis <i>f</i> balsas; magnā vōce garsiai
lūx, lūcis šviesa	sōl, sōlis <i>m</i> saulė	Zosimus, ī <i>m</i> Zōzimas
maneō, mānsī, mānsūm, manēre pasilikti	sonus, ī <i>m</i> garsas	
mille, mīlia tūkstantis		

PARS SECUNDA

Grammatica

XLIII. Nōmen substantivum – daiktavardis. Dēclīnātiōnēs – linksniuotēs

	Dēclīnātiō prīma	Dēclīnātiō secunda	
Nom.	fīlia pulchra	magister sevērus	dōnum bonum
Gen.	fīliae pulchrae	magistrī sevērī	dōnī bonī
Dat.	fīliae pulchrae	magistrō sevērō	dōnō bonō
Acc.	fīliam pulchram	magistrum sevērum	dōnum bonum
Abl.	fīliā pulchrā	magistrō sevērō	dōnō bonō
Voc.	fīlia pulchra	magister sevēre	dōnum bonum
Nom.	fīliae pulchrae	magistrī sevērī	dōna bona
Gen.	fīliārum pulchrārum	magistrōrum sevērōrum	dōnōrum bonōrum
Dat.	fīliīs pulchrīs	magistrīs sevērīs	dōnīs bonīs
Acc.	fīliās pulchrās	magistrōs sevērōs	dōna bona
Abl.	fīliīs pulchrīs	magistrīs sevērīs	dōnīs bonīs
Voc.	fīliae pulchrae	magistrī sevērī	dōna bona

Pirmajai linksniuotei priskiriamī kai kurie vyr. g. (*masc.*) daiktavardžiai: **agricola**, **ae m** žemdirbys, **incola**, **ae m** gyventojas, **nauta**, **ae m** jūrininkas, graikiškos kilmės žodis **poēta**, **ae m, f** poetas, -ē ir pan.

Antrajai linksniuotei priskiriamī kai kurie vyr. g. (*masc.*) daiktavardžiai, besibaigiantys **-er**, *gen. sg.* prarandantys **-e-**: **ager**, **agrī m** laukas, **liber**, **librī m** knyga, **magister**, **magistrī m** mokytojas; *gen. sg.* neprarandantys **-e-**: **puer**, **puerī m** berniukas, **vesper**, **vesperī m** vakaras. Keletas antrosios linksniuotės daiktavardžių yra mōteriškosios giminės (*fem.*): **alvus ī f** pilvas; **humus, ī f** žemė; **pīnus, ī f** pušis; **sýnodus, ī f (gr.)** susirinkimas; **períodus, ī f (gr.)** laikotarpis.

Cāsus	Singulāris	Plūrālis	Singulāris	Plūrālis
Nom.	amīcus	amīcī	fīlius	fīliī
Gen.	amīcī	amīcōrum	fīliī	fīliōrum
Dat.	amīcō	amīcīs	fīliō	fīliīs
Acc.	amīcum	amīcōs	fīlium	fīliōs
Abl.	amīcō	amīcīs	fīliō	fīliīs
Voc.	amīce NB!	amīcī	fīli NB!	fīliī

Antrosios linksniuotės *voc. sg.* turi **-e**, jei *nom. sg.* baigiasi **-us**; *voc. sg.* turi **-ī**, jei *nom. sg.* turi baigmenį **-ius**.

Pirmosios – antrosios linksniuotės būdvardžiai linksniuojami taip:

	Singulāris			Plūrālis		
Nom.	pulcher	pulchra	pulchrum	pulchrī	pulchrae	pulchra
Gen.	pulchrī	pulchrae	pulchrī	pulchrōrum	pulchrārum	pulchrōrum
Dat.	pulchrō	pulchrae	pulchrō	pulchrīs	pulchrīs	pulchrīs
Acc.	pulchrum	pulchram	pulchrum	pulchrōs	pulchrās	pulchra
Abl.	pulchrō	pulchrā	pulchrō	pulchrīs	pulchrīs	pulchrīs
Voc.	pulcher	pulchra	pulchrum	pulchrī	pulchrae	pulchra

Taip linksniuojami **ater**, **atra**, **atrum** tamsus, juodas, **ruber**, **rubra**, **rubrum** raudonas **liber**, **libera**, **liberum** laisvas ir kt.

1. Pasikartokite linksniavimą. Išmokite nežinomus antrosios linksniuotės **-er** žodžius. Išlinksniuokite **rosa atra**, **servus liber**, **forum pulchrum**.

2. Išverskite į lotynų kalbą: *šaltą vandenį, gražią mergaitę, gražiam sodui, geri šeiminkai, gražioms upėms, aukštus pastatus, naujų knygų*.

XLIV. Dēclīnātiō tertiā – trečioji linksniuotė. Priebalsinis tipas

Nom.	peccātor <i>m</i>	leō <i>m</i>	legiō <i>f</i>	virtūs <i>f</i>	cīvitās <i>f</i>	flūmen <i>n</i>
Gen.	peccātōris	leōnis	legiōnis	virtūtis	cīvitātis	flūminis
Dat.	peccātōrī	leōnī	legiōnī	virtūtī	cīvitātī	flūminī
Acc.	peccātōrem	leōnem	legiōnem	virtūtem	cīvitātem	flūmen
Abl.	peccātōre	leōne	legiōne	virtūte	cīvitāte	flūmine
Voc.	peccātor	leō	legiō	virtūs	cīvitās	flūmen
Nom.	peccātōrēs	leōnēs	legiōnēs	virtūtēs	cīvitātēs	flūmina
Gen.	peccātōrum	leōnum	legiōnum	virtūtum	cīvitātum	flūminum
Dat.	peccātōribus	leōnibus	legiōnibus	virtūtibus	cīvitātibus	flūminibus
Acc.	peccātōrēs	leōnēs	legiōnēs	virtūtēs	cīvitātēs	flūmina
Abl.	peccātōribus	leōnibus	legiōnibus	virtūtibus	cīvitātibus	flūminibus
Voc.	peccātōrēs	leōnēs	legiōnēs	virtūtēs	cīvitātēs	flūmina

Trečiosios linksniuotės priebalsinio tipo daiktavardžiai išskiriami pagal tokius požymius:

1) yra **nelygiaskiemieniai** – *nom. sg.* turi vienu skiemeniu mažiau negu *gen. sg.*, pavyzdžiui,

scrip-tor (du skiemenys), **scrip-tō-ris** (trys skiemenys) *m*;

tem-pus (du skiemenys), **tem-po-ris** (trys skiemenys) *n*;

ō-rā-tor (trys skiemenys), **ō-rā-tō-ris** (keturi skiemenys) *m*;

īn-scrip-ti-ō (keturi skiemenys), **īn-scrip-ti-ō-nis** (penki skiemenys) *f* ir *t. t.*;

2) priebalsinio tipo daiktavardžiai išsiskiria tokiomis galūnėmis:

acc. sg. (m, f) -em; *gen. pl. -um*; *nom., acc., voc. pl. (n) -a*;

acc. sg. -e;

3) prieš *gen. sg.* galūnę **-is** yra **vienas priebalsis**, žr. ankstesnius pavyzdžius;

NB! Priebalsiniam linksniavimo tipui priskiriami

a) daiktavardžiai:

senex, senis *m, f* senis, senė;

parēns, parentis *m, f* gimdytojas, gimdytoja; (*pl. parentēs* tėvai);

canis, canis *m, f* šuo, kalė;

iuvenis, iuvenis *m, f* jaunuolis, jaunuolė;

frāter, frātris *m* brolis;

māter, mātris *f* motina;

pater, patris *m* tėvas;

b) aukštesniojo laipsnio būdvardžiai (XXXIX, p. 33);

c) šie nelyginamojo laipsnio (*gradus positivus*) būdvardžiai:

dīves, dīvitis turtingas, **prīnceps, prīncipis** pirmas, pirmaujantis,

pauper, pauperis neturtingas, **particeps, participis** dalyvaujantis.

vetus, veteris senas,

1. Išlinksniuokite **mater, tris** *f*, **iuvenis, is** *m*, **parens, entis** *m*.

XLV. Trečiosios linksniuotės priebalsinio tipo kamienai ir priesagos

Masculinum -ō, -or, -os, -er, -ex, -es ir -ēs (nelygiaskiemieniai)		
nom. sg.	gen. sg.	pavyzdžiai
-ō	-in-is	homō, homin-is žmogus leō, leōn-is liūtas
-or	-ōr-is	victor, victōr-is nugalėtojas
-os	-ōr-is	flōs, flōr-is gėlė, žiedas
-er	-er-is	agger, agger-is pylimas, sankasa
-ex	-ic-is	vertex, vertic-is verpėtas; viršugalvis
	-ig-is	rēmex, rēmig-is irklas
	-g-is	rēx, rēg-is karalius
-es	-it-is	mīles, mīlit-is karys, kareivis
-ēs	-et-is	pariēs, pariet-is siena
	-d-is	pēs, ped-is koja
Femininum -tās, -(t)us, -aus, -dō, -gō, -iō		
nom. sg.	gen. sg.	pavyzdžiai
-tās	-tāt-is	sānitās, sānitāt-is (<i>kūno</i>) sveikata
-(t)ūs	-tūt-is	virtūs, virtūt-is vyriškumas, dorybė
	-ūt-is	salūs, salūt-is (<i>kūno ir sielos</i>) sveikata; gerovė
	-ūd-is	palūs, palūd-is pelkė
-aus	-aud-is	laus, laud-is pagyrimas, garbė
-dō	-din-is	magnitūdō, magnitūdin-is didumas
-gō	-gin-is	orīgō, orīgin-is kilmė
-iō	-iōn-is	lēctiō, lēctiōn-is skaitymas, paskaita
Neutrum -men, -ur, -us, -ma		
nom. sg.	gen. sg.	pavyzdžiai
-men	-min-is	nōmen, nōmin-is vardas
-ur	-ur-is	fulgur, fulgur-is žaibas
	-or-is	ebor, ebor-is dramblio kaulas
-us	-or-is	tempus, tempor-is laikas
	-er-is	opus, oper-is kūrinys
-ma	-mat-is	poēma, poēmat-is poema

Kiti atvejai: **dux, duc-is** *m* vadas; **lēx, lēg-is** *f* įstatymas; **consul, consul-is** *m* kònsulas; **ōrātor, ōrātōr-is** *m* orātorius; **flūmen, flūmin-is** *n* upė; **mōs, mōr-is** *m* paprotys, įprotis, būdas; **genus, gener-is** *n* giminė; rūšis; **pulvis, pulver-is** *m* dulkės, milteliai.

1. Išlinksniuokite **flos, floris** *m*; **lex, legis** *f*; **opus, operis** *n*.

2. Nunuroykite ir išverskite formas ir žodžių junginius. Pavyzdys **ducum gen. pl. – vadų; ducem; cum consule; legum; sine oratoribus; virtutes Romanae; virtutes Romanas; hominis; hominem; homini; tempore; salutis.**

XLVI. Dēclīnātiō tertia – trečioji linksniuotė. Bālsinis tipas

	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.	Sg.	Sg.	Pl.
Nom.	turris <i>f</i>	turrēs	vīs <i>f</i>	vīrēs	Tiberis <i>m</i>	mare <i>n</i>	maria
Gen.	turris	turrium		vīrium	Tiberis	maris	marium
Dat.	turrī	turribus		vīribus	Tiberī	marī	maribus
Acc.	turrim	turrēs	vīm	vīrēs	Tiberim	mare	maria
Abl.	turrī	turribus	vī	vīribus	Tiberī	marī	maribus

1. Išmokite atmintinai trečiosios linksniuotės bālsinio tipo žodžius.

febris, is <i>f</i> drugys puppis, is <i>f</i> vairagalys secūris, is <i>f</i> kirvis sitis, is <i>f</i> toškulys turris, is <i>f</i> bokštas tussis, is <i>f</i> kosulys	vīs, – f jėga; prievarta Albis, is <i>m</i> Ąlbis, upė, dab. Elbė Neāpolis, is <i>f</i> Neāpolis Tiberis, is <i>m</i> Tiberis, upė, tekanti per Ròmą	mare, is <i>n</i> jūra conclāve, is <i>n</i> užrakinamas kambarys animal, ālis <i>n</i> gyvūnas vectīgal, ālis <i>n</i> mokestis, riņkliava exemplar, āris <i>n</i> pavyzdys
--	---	---

Trečiosios linksniuotės priebalsinio tipo daiktavardžiai išskiriami pagal tokius požymius:

1) yra **lygiaskiemeniai** – *nom.* ir *gen. sg.* turi vienodą skiemenų skaičių; **pastaba:** *nom. sg.* **animal** yra iš **animale** (*gen. sg.* **animālis**) ir kitais atvejais (**vectīgal, exemplar**) žodžiai yra buvę lygiaskiemeniai;

2) priebalsinio tipo daiktavardžiai išsiskiria tokiomis galūnėmis:

acc. sg. (m, f) -im; *gen. pl. -ium;* *nom., acc., voc. pl. (n) -ia;*

acb. sg. -ī.

2. Išmokite geogrāfinius vardus.

Tacito „Germanijoje“ **mare Suēbicum** Svėbų jūra (svėbai – germānų gentis), kitaip **mare Balticum** Báltijos jūra, o kryžiuočių mėtraščiuose dar vadinama **mare Salsum** Sūriōji jūra

mare Adriaticum Ądrijos jūra

mare Mediterrāneum Vidūržemio jūra arba, anot romėnų, **mare Nostrum** Mūsų jūra

mare Rubrum Raudonoji jūra

mare Tyrrhēnum Tirėnų jūra

XLVII. Dēclīnātiō tertia – trečioji linksniuotė. Mišrusis tipas

	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.
Nom.	ars <i>f</i>	artēs	clādes <i>f</i>	clādēs	mōns <i>m</i>	montēs	nox <i>f</i>	noctēs
Gen.	artis	artium	clādis	clādium	montis	montium	noctis	noctium
Dat.	artī	artibus	clādī	clādibus	montī	montibus	noctī	noctibus
Acc.	artem	artēs	clādem	clādēs	montem	montēs	noctem	noctēs
Abl.	arte	artibus	clāde	clādibus	monte	montibus	nocte	noctibus
Voc.	ars	artēs	clādis	clādēs	mōns	montēs	nox	noctēs

Trečiosios linksniuotės mišriojo tipo daiktavardžiai išskiriami pagal tokius požymius:

1) yra **lygiaskiemeniai** – *nom.* ir *gen. sg.* turi vienodą skiemenų skaičių, bet **du priebalsius** prieš *gen. sg.* galūnę **-is**;

2) visi likusieji lygiaskiemeniai, kurie nėra priskiriami trečiosios linksniuotės bālsiniam tipui;

3) mišriojo tipo daiktavardžiai vienaskaitoje (*sg.*) linksniuojami pagal priebalsinį tipą, t. y. turi *acc. sg. -em* ir *abl. sg. -e*, daugiskaitoje (*pl.*) – pagal bālsinį, t. y. turi *gen. pl. -um*.

XLVIII. Dēclīnātiō quārta – ketvirtoji linksniuotē

	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.
Nom.	frūctus <i>f</i> vaisius	frūctūs	cornū <i>f</i> ragas	cornua	lacus <i>m</i>	lacūs
Gen.	frūctūs	frūctuūm	cornūs	cornuūm	lacūs	lacuum
Dat.	frūctui	frūctibus	cornū	cornibus	lacuī	lacubus
Acc.	frūctum	frūctūs	cornū	cornua	lacum	lacūs
Abl.	frūctū	frūctibus	cornū	cornibus	lacū	lacubus
Voc.	frūctus	frūctūs	cornū	cornua	lacus	lacūs

Daiktavardžiai, kurie *nom. sg.* baigiasi **-cus**, *dat., abl. pl.* turi galūnę **-ubus**: **lacus**, **ūs** *m* ežeras – **lac-ubus**; **arcus**, **ūs** *m* lankas – **arc-ubus**; **quercus**, **ūs** *f* ąžuolas – **querc-ubus**; **pecū**, **ūs** *n* gyvulys – **pec-ubus**.

Vienas kitas IV linksniuotės daiktavardis gali turėti ir II linksniuotės galūnių: **domus**, **ūs** *f* namas turi tokių formų; *gen. sg.* **domūs** greta **domī** namo; *dat. sg.* **domuī** greta **domō** namui; *abl. sg.* **domū** greta **domō**; *gen. pl.* **domuum** greta **domōrum** namų; *acc. pl.* **domūs** greta **domōs** namus. Kai kurie sustabarėję šio daiktavardžio linksniai virto prieviksmais: **domī** namie; **domum** namo; **domō** iš namų.

XLIX. Dēclīnātiō quīnta – penktoji linksniuotē

	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.	rēs pūblica	scrīptor rērum
Nom.	diēs <i>m</i>	diēs	rēs <i>f</i>	rēs	rēs pūblica	scrīptor rērum
Gen.	diēī	diērum	reī	rērum	reī pūblīcae	scrīptōris rērum
Dat.	diēī	diēbus	reī	rēbus	reī pūblīcae	scrīptōrī rērum
Acc.	diem	diēs	rem	rēs	rem pūblīcam	scrīptōrem rērum
Abl.	diē	diēbus	rē	rēbus	rē pūblīcā	scrīptōre rērum

diēs, **diēī** *m* gali būti ir moteriškosios (*fem.*) giminės, jei reiškia tam tikrą konkrečią dieną ar terminą: **ad certam diem** nustatytu laiku; **diēs annua** metinis mokėjimo terminas.

faciēs, **ēī** *f* veidas; išvaizda; vaizdas

fidēs, **eī** *f* ištikimybė; tikėjimas

glaciēs, **ēī** *f* ledas

merīdiēs, **ēī** *m* vidurdienis, pietūs; **ante merīdiem**, **am** priešpiet;

post merīdiem, **pm** po pietų

NB! **rēs**, **reī** *f* dalykas, daiktas; turtas; padėtis ir t. t. junginiuose su kitais žodžiais keičia savo reikšmę:

bonae rēs = geri dalykai = skanėstai, prieskoniai;

prō rē pagal aplinkybes

rēs dīvīnae = dieviškai dalykai = religinės apeigos

rēs familiāris = šeimos reikalas = turtas; **rēs prīvātae** = asmeniniai reikalai = turtas;

rēs frūmentaria = grūdų reikalas = maisto tiekimas;

rēs secundae = sėkmingai dalykai = laimė, sėkmė;

rēs adversae (miserāe) = nesėkmingai dalykai = nelaimė, nesėkmė;

rēs gestae = nuveikti dalykai = darbai; karo žygiai;

rēs militāria (bellica) = karo reikalas = karyba;

rēs novae = nauji dalykai = valstybės perversmas;

rēs pūblica = visuomeninis reikalas = tautos reikalas = valstybė;

scrīptor rērum istorikas;

1. **summa rērum** bendra padėtis;

2. **summa rērum** aukščiausioji valdžia

seriēs, **ēī** *f* eilė

spēs, **eī** *f* viltis

L. PRŪNŌMEN – ĪVARDIS

PrŪnŏmina persŏnālia – asmeniniai ĳvardžiai. **PrŪnŏmen reflexivum** – sangražinis ĳvardis

Nom.	ego aš	tū tu	–	nŏs mes	vŏs jūs
Gen.	meī	tuī	suī savęs	nostrī, nostrum	vestrī, vestrum
Dat.	mihi	tibi	sibi	nŏbīs	vŏbīs
Acc.	mē	tē	sē	nŏs	vŏs
Abl.	mē	tē	sē	nŏbīs	vŏbīs

PrŪnŏmina possessiva – savybiniai ĳvardžiai

meus, mea, meum mano **noster, nostra, nostrum** mūsų

tuus, tua, tuum tavo **vester, vestra, vestrum** jūsų

suus, sua, suum savo

PrŪnŏmina dēmŏnstrātiva – parodomieji ĳvardžiai

hic, haec, hoc tas, jis (arti manęs)

iste, ista, istud anas (arti tavęs)

ille, illa, illud anas (arti jo)

is, ea, id tas, jis

idem, eadem, idem tas pats

	Singulāris			Plūrālis		
Nom.	hic	haec	hoc	hī	hae	haec
Gen.	hūius	hūius	hūius	hŏrum	hārum	hŏrum
Dat.	huic	huic	huic	hīs	hīs	hīs
Acc.	hunc	hanc	hoc	hŏs	hās	haec
Abl.	hŏc	hāc	hŏc	hīs	hīs	hīs

	Singulāris			Plūrālis		
Nom.	is	ea	id	eī	eae	ea
Gen.	eius			eŏrum	eārum	eŏrum
Dat.	eī			eīs		
Acc.	eum	eam	id	eŏs	eās	ea
Abl.	eŏ	eā	eŏ	eīs		

	Singulāris			Plūrālis		
Nom.	idem	eadem	idem	eīdem	eaedem	éadem
Gen.	eiusdem			eŏrundem	eārundem	eŏrundem
Dat.	eīdem			eīsdem		
Acc.	eundem	eandem	idem	eŏsdem	eāsdem	éadem
Abl.	eŏdem	eādem	eŏdem	eīsdem		

PrŪnŏmen interrogātivum – klausiamasis ĳvardis

PrŪnŏmen relātivum – santykinis ĳvardis

	Tik singulāris	Singulāris			Plūrālis			
Nom.	quis kas?	quid	quī	quae	quod	quī	quae	quae
Gen.	cūius					quŏrum	quārum	quŏrum
Dat.	cuī					quibus		
Acc.	quem	quod	quem	quam	quod	quŏs	quās	quae
Abl.	quŏ		quŏ	quā	quŏ	quibus		

LI. Praepositio – prielinksnis

<p>Prielinksniai su akuzatyvù</p> <p>ante prieš ante scholam prieš pamokas</p> <p>apud pas, prie apud avum pas senelį apud Rōmam prie Rōmos</p> <p>ad prie, pas, iki, į oppidum situm ad fluvium miestas, esantis prie upės ad avum redire grįžti pas senelį ad Kalendās Graecās iki graikiškų Kalėdų (t. y. niekada) ad astra į žvaigždes</p> <p>per per per Asiam iter facere keliauti per Āziją per tōtam vītam per visą gyvenimą per multōs annōs daug metų</p> <p>post po, už (vietos ir laiko reikšme) post negōtium iūcundum ōtium po darbo malonu pailsėti post longum tempus po ilgo laiko post mē erat Aegīna, ante mē Megara už manęs buvo Aiginà, prieš mane Megārai</p> <p>circum, circā aplink, apie terra circum axem sē convertit žemė sukasi apie savo ašį circā secundam hōram apie antrą valandą</p> <p>contra prieš contra tyrannum prieš tirāną</p>	<p>inter tarp inter lūnam et terram tarp mėnulio ir žemės</p> <p>trāns per, už, kitoje pusėje trāns Rhēnum incolunt gyvena už Rėno (dab. Reīnas)</p> <p>Prielinksniai su abliatyvù</p> <p>ā, ab, abs nuo, iš ā prīncipiō nuo pradžios ab Olympō iš Olīmpo abs tē nuo tavęs</p> <p>cum su cum amicā su drauge; mēcum su manimi</p> <p>ē, ex iš ex librīs iš knygų</p> <p>dē nuo, iš, apie dē tēctō dēscendere nultipti nuo stogo dē lupō narrāre pasakoti apie vilką</p> <p>prō dėl už prō fōrmā formaliai prō memoriā atminčiai prō patriā dėl tėvynės</p> <p>sine be, išskyrus sine cūrā be rūpesčio</p> <p>prae priešais, dėl prae sē agere priešais save varyti</p>
--	---

LII. Nōmen adietivum – būdvardis

I–II linksniuotės būdvardžiai

<p>altus, a, um aukštas; gilus angustus, a, um siauras bonus, a, um geras ceterus, a, um kitas laetus, a, um linksmas lātus, a, um platus magnus, a, um didelis malus, a, um blogas parvus, a, um mažas plēnus, a, um pilnas vīvus, a, um gyvas</p> <p>mortuus, a, um miręs vacuus, a, um tuščias</p>	<p>āter, ātra, ātrum tamsus, juodas dexter, tra, trum dešinysis liber, era, erum laisvas miser, era, erum varganas, nelaimingas niger, gra, grum juodas pulcher, chra, chrum gražus ruber, bra, brum raudonas sinister, tra, trum kairysis</p> <p>ferreus, a, um geležinis idōneus, a, um įdomus līgneus, a, um medinis</p> <p>varius, a, um įvairus</p>
---	---

LIII. Verbum – veiksmāžodis

I asmenuotē (ā-kam.)	II asmenuotē (ē-kam.)	III asmenuotē (priebalsinis)	III asmenuotē (bālsinis)	IV asmenuotē (ī-kam.)	esse
Infekto kamienas					
parā-	docē-	scrib-	capi-	audi-	es- / s-
Infinitīvus praesentis activi					
parā-re	docē-re	scrib-e-re	cap-e-re	audi-re	es-se
Praesēns indicatīvi activi					
parō parā-s para-t parā-mus parā-tis para-nt	docē-ō docē-s doce-t docē-mus docē-tis doce-nt	scrib-ō scrib-i-s scrib-i-t scrib-i-mus scrib-i-tis scrib-u-nt	capi-ō capi-s capi-t capi-mus capi-tis capi-u-nt	audi-ō audi-s audi-t audi-mus audi-tis audi-u-nt	s-u-m es es-t s-u-mus es-tis s-u-nt
Imperatīvus praesentis activi					
parā parā-te	docē docē-te	scrib-e scrib-i-te	cap-e capi-te	audi audi-te	es es-te
Imperfectum indicatīvi activi					
parā-ba-m parā-bā-s parā-ba-t parā-bā-mus parā-bā-tis parā-ba-nt	docē-ba-m docē-bā-s docē-ba-t docē-bā-mus docē-bā-tis docē-ba-nt	scrib-ēba-m scrib-ēbā-s scrib-ēba-t scrib-ēbā-mus scrib-ēbā-tis scrib-ēba-nt	capi-ēba-m capi-ēbā-s capi-ēba-t capi-ēbā-mus capi-ēbā-tis capi-ēba-nt	audi-ēba-m audi-ēbā-s audi-ēba-t audi-ēbā-mus audi-ēbā-tis audi-ēba-nt	er-a-m er-ā-s er-a-t er-ā-mus er-ā-tis er-a-nt
Futūrum I indicatīvi activi					
parā-b-ō parā-bi-s parā-bi-t parā-bi-mus parā-bi-tis parā-bu-nt	docē-b-ō docē-bi-s docē-bi-t docē-bi-mus docē-bi-tis docē-bu-nt	scrib-a-m scrib-ē-s scrib-e-t scrib-ē-mus scrib-ē-tis scrib-e-nt	capi-a-m capi-ē-s capi-e-t capi-ē-mus capi-ē-tis capi-e-nt	audi-a-m audi-ē-s audi-e-t audi-ē-mus audi-ē-tis audi-e-nt	er-ō er-i-s er-i-t er-i-mus er-i-tis er-u-nt
Perfekto kamienas					
parāv-	docu-	scrips-	cēp-	audiṽ-	fu-
Perfecum indicatīvi activi					
parāv-ī parāv-istī parāv-it parāv-imus parāv-istis parāv-ē-runt	docu-ī docu-istī docu-it docu-imus docu-istis docu-ērunt	scrips-ī scrips-istī scrips-it scrips-imus scrips-istis scrips-ērunt	cēp-ī cēp-istī cēp-it cēp-imus cēp-istis cēp-ērunt	audiṽ-ī audiṽ-istī audiṽ-it audiṽ-imus audiṽ-istis audiṽ-ērunt	fu-ī fu-istī fu-it fu-imus fu-istis fu-ērunt
Plūsquamperfecum indicatīvi activi					
parāv-era-m parāv-erā-s parāv-era-t parāv-erā-mus parāv-erā-tis parāv-era-nt	docu-era-m docu-erā-s docu-era-t docu-erā-mus docu-erā-tis docu-era-nt	scrips-era-m scrips-erā-s scrips-era-t scrips-erā-mus scrips-erā-tis scrips-era-nt	cēp-era-m cēp-erā-s cēp-era-t cēp-erā-mus cēp-erā-tis cēp-era-nt	audiṽ-era-m audiṽ-erā-s audiṽ-era-t audiṽ-erā-mus audiṽ-erā-tis audiṽ-era-nt	fu-era-m fu-erā-s fu-era-t fu-erā-mus fu-erā-tis fu-era-rant
Futūrum II indicatīvi activi					
parāv-er-ō parāv-er-i-s parāv-er-i-t parāv-er-i-mus parāv-er-i-tis parāv-er-i-nt	docu-er-ō docu-er-i-s docu-er-i-t docu-er-i-mus docu-er-i-tis docu-er-i-nt	scrips-er-ō scrips-er-i-s scrips-er-i-t scrips-er-i-mus scrips-er-i-tis scrips-er-i-nt	cēp-er-ō cēp-er-i-s cēp-er-i-t cēp-er-i-mus cēp-er-i-tis cēp-er-i-nt	audiṽ-er-ō audiṽ-er-i-s audiṽ-er-i-t audiṽ-er-i-mus audiṽ-er-i-tis audiṽ-er-i-nt	fu-er-ō fu-er-i-s fu-er-i-t fu-er-i-mus fu-er-i-tis fu-er-i-nt

XII. NĒMEN NUMERĀLE – SKAITVARDIS

Lotynņu kalboje esama tokių **skaitvardžiu skyrių**:

- a) kiekiniai skaitvardžiai (*cardinālia*) – **trēs** „trys“, **mille** „tūkstantis“;
 b) kelintiniai skaitvardžiai (*ōrdinālia*) – **přimus, a, um** „přimas“, **sextus decimus** „šešioliktas“;
 c) dalybiniai skaitvardžiai (*distribūtiva*) – **singulī** „po vieną“, **dēnī** „po dešimt“;
 d) daugybiniai skaitvardžiai (*multiplicātiva*) – **triplex** „trigubas“, **centuplex** „šimteriopas“.

		Cardinālia quot?	Ūrdinālia quantus, a, um?
1	I	ūnus, a, um	přimus, a, um
2	II	duo, duae, duo	secundus, a, um
3	III	trēs, tria	tertius, a, um
4	IV	quattuor	quārtus, a, um
5	V	quīnque	quīntus, a, um
6	VI	sex	sextus, a, um
7	VII	septem	septimus, a, um
8	VIII	octō	octāvus, a, um
9	IX	novem	nōnus, a, um
10	X	decem	decimus, a, um
11	XI	ūndecim	ūndecimus, a, um
12	XII	duodecim	duodecimus, a, um
13	XIII	trēdecim	tercius decimus, a, um
14	XIV	quattuordecim	quārtus decimus, a, um
15	XV	quīndecim	quīntus decimus, a, um
16	XVI	sēdecim	sextus decimus, a, um
17	XVII	septendecim	septimus decimus, a, um
18	XVIII	duodēvīgintī	duodēvīcēsīmus, a, um
19	XIX	ūndēvīgintī	ūndēvīcēsīmus, a, um
20	XX	vīgintī	vīcēsīmus, a, um
30	XXX	trīgintā	trīcēsīmus, a, um
40	XL	quadrāgintā	quadrāgēsīmus, a, um
50	L	quīnquāgintā	quīnquāgēsīmus, a, um
60	LX	sexāgintā	sexāgēsīmus, a, um
70	LXX	septuāgintā	septuāgēsīmus, a, um
80	LXXX	octōgintā	octōgēsīmus, a, um
90	XC	nonāgintā	nōnāgēsīmus, a, um
100	C	centum	centēsīmus, a, um
200	CC	ducentī, ae, a	ducentēsīmus, a, um
300	CCC	trecentī, ae, a	trecentēsīmus, a, um
400	CD	quadrīngentī, ae, a	quadrīngentēsīmus, a, um
500	D	quīngentī, ae, a	quīngentēsīmus, a, um
600	DC	sēscentī, ae, a	sēscentēsīmus, a, um
700	DCC	septīngentī, ae, a	septīngentēsīmus, a, um
800	DCCC	octīngentī, ae, a	octīngentēsīmus, a, um
900	CM	nōngentī, ae, a	nōngentēsīmus, a, um
1000	M	mille	mīllēsīmus, a, um
2000	MM	duo mīlia	bis mīllēsīmus
10 000	X̄	decem mīlia	decīēs mīllēsīmus
1 000 000	[X̄]	decīēs centēna mīlia	decīēs centīēs mīllēsīmus